

LUNDS
UNIVERSITET

”... okunniga om rättssystemet...”

En kvalitativ studie kring lagfarna domares erfarenheter av lekmannamedverkan

Av: Henrik Åkesson

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2016

Handledare: Per Wickenberg

Biträdande handledare: Ralf G.
Larsson

Examinator: Matthias Baier

Abstract

This paper will illustrate legally knowledgeable judges' experiences of working with lay judges in the district courts of Sweden, as well as their advantages and disadvantages within the judicial field. The system of lay judges has been subject for discussion both within the media and internally within the court. This may be partly due to the general lack of legal knowledge withheld by the lay judges and their frequent recruitment by political parties. In order to achieve the purpose of the study, 12 legally experienced judges, working at any of the district courts in the southern part of Sweden, were interviewed about their experiences working with lay judges.

The various statements will be analyzed with Bourdieu's theories of independent social spheres, within which exists intense competition. The material will be further analyzed by Bourdieu's main concepts: field, capital and habitus. The study's results and analysis is divided into five themes: Competence within the law, Representativeness, Political recruitment and impact, Legal certainty, and finally, A change of the lay judge system.

The results concluded that there exists substantial disagreement about the various functions of lay judges and their influence within the judicial field. Three of the informants wanted to abolish the system altogether. Another informant felt that the system should be abolished, however not completely. The seven other informants mentioned that the participation of lay judges was positive in various aspects, but that altogether was in need of change. Finally, only one informant gave the opinion that it would be both unfavorable and detrimental to eliminate the lay judge system.

The study builds clarity on the fact that the system has both its advantages and disadvantages. Furthermore, the interviews illustrate that these factors are generally not discussed in a favorable extent, to which the majority of respondents admit that they have not closely considered certain aspects of the system.

Nyckelord: Domare, Lekmannamedverkan, Nämndemän, Rättssäkerhet, Överläggningar.

Keywords: Deliberations, Judges, Lay judges, Legal certainty, Participation of lay judges.

Förord

Nämndemannasystemet har varit ett fascinerande ämne att undersöka och är något jag finner stort intresse i. Genomförandet av studien har bidragit till stor ökad kunskap och ytterligare lärdom av systemets fördelar och brister.

Jag vill tacka min handledare Per Wickenberg för vägledning under studiens gång, men även biträdande handledare Ralf G. Larsson, hovrättspresident i Hovrätten för Västra Sverige. Samtidigt vill jag ta tillfället i akt att uttrycka stor tacksamhet för samtliga intervjupersoner som tagit tid för medverkandet i studien.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte.....	1
1.3 Motivering för val av ämne.....	2
1.4 Frågeställning.....	3
1.5 Tillvägagångssätt.....	3
1.6 Disposition.....	3
2. Tidigare forskning.....	4
2.1 Studentpublikationer.....	9
3. Teoretiska utgångspunkter.....	11
3.1 Fält.....	11
3.2 Kapital.....	12
3.3 Habitus.....	14
4. Metod.....	14
4.1 Avgränsningar.....	17
4.2 Etiska överväganden.....	17
5. Resultat och Analys.....	18
5.1 Kompetens i rätten.....	18
5.2 Representativitet.....	23
5.3 Politisk rekrytering och inverkan.....	24
5.4 Rättssäkerhet.....	28
5.5 Förändring av nämndemannasystemet.....	31
5.6 Sammanfattning.....	34
6. Slutsatser.....	35
6.1 Avslutande diskussion.....	37
7. Källförteckning.....	39
Bilaga 1.....	40
Bilaga 2.....	41

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Lekmannamedverkan vid allmän domstol har lång tradition i svensk rättshistoria. Christian Diesen (1996) berättar i boken *Lekmän som domare* att rättskipningen utövades av hela folket under förkristen tid. Om inte tvister kunde lösas på egen hand fick de föras till tinget. Alla myndiga män i bygden kallades till detta ting för undersökning och bedömning av tvisten. Dömandet vid denna tid hade en religiös karaktär och tinget sågs som ett tempel (Diesen 1996, s. 107). Nuvarande nämndemannasystem härstammar emellertid från landskapslagarnas tid och har en tradition på mer än 800 år. Nämnden användes vid detta tillfälle vid de fall då bevismedlen inte ansågs adekvata. Det utsågs då vanligen 12, i vissa fall fler, nämndemän för att avgöra saken. Dessa män skulle då med sin privata kännedom om parterna och saken bestämma fakta i målet, därefter fälldes utslag enligt lagen (Diesen 1996, s. 108-109).

I den statligt offentliga utredningen (2013) *Nämndemannauppdraget – breddad rekrytering och kvalificerad medverkan* presenteras vidare nämndemännens medverkan i svensk rättshistoria. Under 1500-talet och en bit in på 1600-talet hade, enligt utredningen, nämndemännen sin glansperiod. Deras uppgift kom att förskjutas från den tidigare rollen som bevismedel till en domarroll. Mot slutet av 1600-talet försvagades däremot deras roll på grund av att domarna som utnämndes till häradshövdingar var juridiskt skolade och deltog i förhandlingarna i allt större utsträckning. Vidare minskades nämndemännens inflytande ytterligare i 1734-års lag då den kollektiva rösträtten infördes, det krävdes även en enig nämnd för överröstandet av häradshövdingen (SOU 2013:49 s. 102).

Sverige införde även ett jurysystem i tryckfrihetsmål 1815. Genom nya rättegångsbalken 1948 minskades antalet nämndemän till nio. 1971 minskades antalet till fem och vid 1983 minskades de ytterligare till tre, vid denna tid fick de individuell rösträtt i tingsrätt. Nämndemännen har vidare varit föremål för flertalet utredningar och lagstiftningsarbete (SOU 2013:49 s. 103).

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att belysa och undersöka lagfarna domares¹ erfarenheter av arbete med nämndemannasystemet och att även belysa de för- samt nackdelar som det nuvarande systemet innebär, samt vilka argument som talar för och emot lekmannamedverkan. Studien syftar även till att ytterligare bidra till diskussion om nämndemannamedverkan och att utöka nuvarande debatt. Jag ämnar således undersöka *lagfarnas erfarenheter av arbete med nämndemän*.

¹ Domare som avlagt juridisk examen och domared.

demannainstitutet, detta då det förekommer kritik mot nämndemännen inom domstolar och olika medier. Studiens rättssociologiska relevans kommer till uttryck i de lagfarna domarnas erfarenheter av lekmanamedverkan samt den kritik som riktats mot systemet.

1.3 Motivering för val av ämne

Jag har funnit detta vara ett intressant ämne genom mitt arbete som protokollförare på Lunds tingsrätt. Arbetet innebar, förutom protokollföring vid rättegångar, även medverkan under de överläggningar² som annars är bakom stängda dörrar för allmänheten. Jag har även tidigare genomfört en studie kring nämndemäns reflektioner kring sitt uppdrag. Under mina studier och mitt arbete har jag återkommande kommit i kontakt med nämndemän och upplevt viss problematik kring personliga åsikter i och om domstolens rättsliga arbete som är influerade av politisk ideologi. Det har, under min medverkan vid överläggningar, förekommit enstaka fall där nämndemän har gett uttryck för subjektiva värderingar och politiska argument, samt tillfällena då den juridiska domaren blivit överröstad av nämnden. Det blir således inte alltid en fråga om vad som är lagenligt utan istället en debatt på personlig nivå.

Intresset för att undersöka det svenska nämndemannasystemet uppkom inledningsvis från ett avsnitt av podcasten *Juridikpodden* av Tove Lindgren och Mårten Schultz där nämndemannasystemet och dess brister diskuterades (Lindgren & Schultz 2014). Ämnets rättsociologiska relevans tydliggörs då själva nämndemannasystemet bygger på att människor utan juridisk kunskap har som uppdrag att döma på liknande sätt som en juridiskt skolad domare. Jag insåg även genom sökning av tidigare forskning till ovan nämnda studie att den svenska forskningen kring ämnet är relativt begränsad och otidsenlig. Det fanns därmed stort utrymme för ytterligare undersökning av nämndemannainstitutet.

Nämndemännen och deras negativa konsekvenser för rättssystemet har även återkommande diskuterats i olika medier, vilket medför ämnets rättsociologiska relevans. Exempelvis skriver Claes Sandgren (2011) i DN Debatts artikel *"Nämndemännen urholkar förtroendet för domstolar"* att det numera är hög tid att avskaffa nämndemännen då de bidrar till lägre grad av rättssäkerhet³ och ett minskat förtroende för rättsskipningen. Artikeln berättar om olika mål där nämndemännen överröstat yrkesdomaren. Bland annat beskrivs ett fall där nämndemännen frikände en man som var åtalad för skattebrott vid Göteborgs tingsrätt (Sandgren 2011). Även Ralf G. Larsson, nuvarande hovrättspresident i Hovrätten för Västra Sverige, har gett uttryck för en önskan av avskaffandet av nämndemän i Aftonbladets artikel *"Slopa nämndemännen"* skriven av Linda Hjertén (2011). I artikeln berättar Larsson att *"Det värsta är att många av dem är okunniga och det är inte särskilt rättssäkert"* (Hjertén 2011).

² Efter förhandling då domarna diskuterar hur de ska döma.

³ Juridisk rättvisa och trygghet. Rättsreglerna ska tillämpas förutsägbart.

1.4 Frågeställning

För att uppnå studiens syfte kommer jag att använda mig av frågeställningen: Vilka erfarenheter har lagfarna domare av arbete med nämndemannainstitutet inom södra Sveriges tingsrätter studerat utifrån ordinarie domares erfarenhet i tingsrätt?

1.5 Tillvägagångssätt

Jag har genomfört 12 djupintervjuer med erfarna domare från de olika tingsrätterna i södra Sverige, de olika intervjuerna hölls uppskattningsvis under 20-30 minuter. Domarna tillfrågades om deras erfarenheter och upplevelser om att arbeta med nämndemän och deras förhållande till rättssäkerheten. De olika domarna garanterades total anonymitet, detta genom anonymisering av namn, städer och personliga uttalanden som skulle kunna återkopplas till individerna, vilket sedan kom att strykas från transkriberingen. Informanterna fick därefter ta del av transkriberingen för möjliggörandet av ytterligare strykningar av uttalanden som kunde härledas till individen. Metoden för studien kommer vidare belysas i uppsatsens fjärde kapitel.

1.6 Disposition

I kapitel 2 redogörs den tidigare svenska forskning som skett på området. Denna kommer främst att utgöras av Christian Diesens bok *Lekmän som domare* och den statligt offentliga utredning som publicerades 2013. Det kommer även i detta kapitel summeras resultat från andra studentarbeten som undersökt ämnet.

Kapitel 3 kommer bestå av de teoretiska ramverk som kommer användas för att analysera det resultat som studien föranlett. Detta teoretiska kapitel kommer innefatta Pierre Bourdieus begrepp *fält*, *kapital* och *habitus*.

Kapitel 4 kommer, som ovan nämnt, utveckla det tillvägagångssätt studien erhållit, samt avgränsningar och olika etiska överväganden som genomförts. Detta för att öka läsarens förståelse för hur insamlandet av materialet gått till.

Kapitel 5 innehåller vidare det resultat som producerats genom de 12 kvalitativa intervjuer som genomförts under studiens gång. De olika utsagorna har i detta kapitel delats upp i 5 olika teman och i slutet av varje tema analyseras informanternas uttalanden genom de teoretiska ramverken. Kapitlet avslutas sedan med en kort sammanfattning av de olika resultaten.

Kapitel 6 innehåller de slutsatser som forskaren dragit från det material som presenterats. Vidare redogörs en avslutande diskussion angående resultaten, forskarens egna paralleller samt rekommendationer för fortsatt forskning.

2. Tidigare forskning

Följande avsnitt presenterar tidigare forskning avseende nämndemän och ämnar öka läsarens förståelse för kunskapsläget. Den tidigare forskning som presenteras är även begränsad till den forskning som genomförts gällande Sveriges rådande rättssystem, vilken är förhållandevis begränsad samt otidsenlig. Anledningen till ett redogörande utav endast den tidigare svenska forskningen är på grund av att olika länder har förhållandevis skilda rättssystem. Det är senare detta material som legat till grund för formulering av de frågor som ställts till informanterna.

Christian Diesen (1996) definierar lekmannadomarna som ”*domare som inte är underställd något krav på juridisk utbildning*” (Diesen 1996, s. 14). Nämndens medverkande i det svenska rättssystemet är en tradition som är djupt rotad sedan lång tid (Diesen 1996, s. 107), vilket medför att deras avlägsnande torde vara problematiskt (Diesen 1996, s. 13). För tjänstgöring som nämndemän krävs vidare lämplighet och behörighet för uppdraget, bland annat ställs kraven att nämndemannen är myndig, svensk medborgare och folkbokförd i den aktuella domstolens domsaga (Diesen 1996, s. 139).

2013 publicerades en statlig offentlig utredning vid namnet *Nämndemannauppdraget – bredad rekrytering och kvalificerad medverkan* med uppdrag att genomföra en översyn av nämndemannasystemet samt ett övervägande av åtgärder för att skapa ett mer modernt nämndemannasystem som ytterligare bidrar till ett upprätthållande av allmänhetens förtroende för domstolarna (SOU 2013:49 s. 95). Nämndemännen är allmänhetens representant i domstolen och har som uppgift att utöva insyn, det är således av stor vikt att rekryteringen sker på ett sätt där allmänheten upplever att nämndemännen är dess representanter. Nämndemännen skall i största möjliga mån återspegla samhällets befolkning avseende ålder, kön och etnisk bakgrund. Enligt utredningen är medverkan av nämndemän ett centralt inslag i ett demokratiskt samhälle (SOU 2013:49 s. 98-100).

Nämndemännens medverkan lyfts inte sällan fram som en garanti för att verksamheten inom domstolarna ligger i linje med allmänhetens värderingar. De bidrar till att medborgarnas förtroende för domstolarnas verksamhet upprätthålls och tillgodoser medborgarnas intresse av insyn i den dömande verksamheten. De fyller således en funktion som demokratiska kontrollanter av dömandet och verkar för rättssäkerheten ifall rättsordningen skulle komma att utnyttjas för olika maktanspråk (SOU 2013:49 s. 115-116). I tingsrätter deltar nämndemän som regel vid huvudförhandlingar i brottmål, särskilda tvistemål samt vid avgörandet av enskilda ärenden. Rätten består då oftast utav en lagfaren domare och tre nämndemän. Inom hovrätterna är däremot rättens sammansättning behörig att döma med tre lagfarna domare och två nämndemän. Det är kommunfullmäktige respektive landsfullmäktige som utser nämndemän-

nen genom val. Dessa nomineras av de olika politiska partierna och väljs för fyra år (SOU 2013:49 s. 101).

Det har skett flertalet utredningar och reformer av nämndemannainstitutet genom tiden. Bland annat granskade Domarutredningen 1994 i synnerlighet rekryteringen av nämndemän. Enligt denna utredning borde de politiskt aktiva inte uteslutas från uppdraget då det skulle innebära en förlust av flertalet lämpliga personer. Rekryteringen till uppdraget borde, i enlighet med utredningen, ske mer öppet och möjliggöra för även icke partipolitiskt aktiva att kandidera (SOU 2013:49 s. 105). Inför valen av nämndemän 2006 och 2010 fick Domstolsverket i uppdrag att kartlägga nämndemannakåren. Kartläggningen visade att könsfördelningen bland nämndemän numera är jämn och den utländska bakgrunden bland nämndemän har ökat. Åldersstrukturen är däremot inte representativ för den svenska befolkningen, andelen äldre nämndemän var fortfarande för stor (SOU 2013:49 s. 108).

Nämndemannauppdraget är ett statligt förtroendeuppdrag som inte är av politisk karaktär, de utses däremot på förslag av de företrädade politiska partierna (SOU 2013:49 s. 214). Det står klart för de allra flesta med närmare kännedom kring systemet att nämndemannauppdraget är av ett statligt och opolitiskt uppdrag. Kritik och ifrågasättandet om risken för politiskt inflytande i den dömande verksamheten beror på att rekryteringen sker, med några få undantag, bland medlemmarna inom de politiska partierna. Det är därför viktigt att tydliggöra att nämndemannauppdraget är ett opolitiskt uppdrag. Det politiska tillsättningssystemet medför dock risk för en politisering av den dömande verksamheten där nämndemännen tar partipolitisk hänsyn i sitt dömande (SOU 2013:49 s. 233-234). Det är ett betydande förtroendeproblem om domstolarna inte uppfattas som fristående från den politiska makten (SOU 2013:49 s. 239).

Olof Ställvik (2009) berättar i boken *Dommarrollen – Rättsregler, yrkeskultur och ideal* att då nämndemännen nomineras av de politiska partierna förekommer en risk för politisering av rättstillämpningen (Ställvik 2009, s. 169). Politiskt utsedda lekmän kan således utgöra ett problem. Då nämndemännen har individuell rösträtt samt majoritet kan lekmannainflytandet användas som ett politiskt medel för bekämpning av en minoritet (Diesen 1996, s. 296). I RF 11:3 1 men. står det skrivet om rättsskipningens självständighet: ”*Ingen myndighet, inte heller riksdagen, får bestämma hur en domstol ska döma i det enskilda fallet eller hur en domstol i övrigt ska tillämpa en rättsregel i ett särskilt fall*” (RF 11:3 1 men.). Detta betyder, i teorin, att självständigheten är en garanti för att domstolarna inte blir verktyg för en viss politisk linje (Diesen 1996, s. 296). De politiska värderingarna får endast komma till uttryck indirekt genom lekmännens personliga värderingar. Det förutsätts att de partipolitiska intressena åsidosätts när nämndemännen träder in i domstolen. Lekmannarepresentanter får inte, i sin dömande verksamhet, beakta annat än rättsliga aspekter. Det är således inte tillåtet att låta sig

påverkas av ens politiska åsikter. Partipolitisk tillhörighet anses inte utgöra jäv, inte ens i situationer av politisk brännbar karaktär (Diesen 1996, s. 300).

Nämndemännen tillför ökade möjligheter för domstolen att fatta riktiga avgöranden och bidrar till att höja kvaliteten på dessa. Värdena lekmännen förutsätts tillföra domstolarna är kännedom om skilda områden av det praktiska livet samt allmän livserfarenhet. I överläggningen får domstolen, genom nämndemännen, fler referenser för sin bedömning. I den allmänna debatten lyfts däremot kritik mot nämndemännen eftersom de inte är juridiskt skolade. Mål där nämndemän bestämt utgången i strid med den lagfarne domarens uppfattning, det vill säga *nämndemannadomar*, kritiseras ofta med bakgrunden att de bidrar till kostsamma och onödiga överklaganden. En stor del av insynsbehovet tillgodoses även utav offentlighetsprincipen och genom mediabevakning (SOU 2013:49 s. 117-119). Argumentet att nämndemän ytterligare ska bidra med lokalkännedom har förlorat betydelse genom att domstolarna har fått allt större domsagor (SOU 2013:49 s. 121). Opartiska och självständiga domstolar är av väsentlig betydelse i ett demokratiskt samhälle. En förutsättning för att domstolarna ska kunna uppfylla detta är att såväl den juridiska domaren som nämndemännen agerar opartiskt. Samhällsmedborgarna ska kunna lita på att domstolarna har den kompetens som krävs för att avgörandena ska vara rättssäkra. En förutsättning för att varsamheten ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt är att den erhåller allmänhetens förtroende (SOU 2013:49 s. 119).

Det framförs i den allmänna debatten att nämndemän på grund av sin juridiska okunskap är en fara för rättssäkerheten. Idag är flertalet mål komplicerade och så omfattande att de är svåra att tillgodogöra sig utan specialkunskap. Den främsta motiveringen till nämndemannamedverkan är den insyn och påverkan som de har på avgörandena som bidrar till att upprätthålla förtroendet för domstolarna. Nämndemannamedverkan har även andra positiva effekter men dessa är inte, enligt utredningen, sådana att de kan motivera förekomsten av nämndemän. Förtroendet för nämndemannasystemet har dock minskat. Under 2012 intervjuade SIFO 1 000 svenskar, denna undersökning visade att 48 % ville behålla nämndemannasystemet, mer än var fjärde ville avskaffa systemet och resterande ville ej ta ställning i frågan (SOU 2013:49 s. 122-123). Diesen (1996) beskriver fördelarna med lekmän som ekonomiska, pedagogiska och demokratiska. Det är mindre kostsamt med lekmän än professionella jurister och nämndemannadeltagandet förenklar för vanligt folk att förstå juridiken. De demokratiska värdena ger uttryck i att domare av folket är ett skydd för likheten och en spärr mot klassrättsvisa (Diesen 1996, s. 20-21). Diesen menar vidare att tradition är den mest distinkta faktor för nämndemännens fortbestånd. Traditionen är däremot ett argument som endast är lämpligt om nämnden klarar en attack från konkurrerande alternativ (Diesen 1996, s. 235).

Lekmannamedverkan inom den dömande verksamheten ger medborgarna inflytande och insyn över rättsskipningen, vilket verkar för ökad demokrati och skydd mot maktmissbruk. Den individuella rösträtten som gör nämndemännen likställda med den juridiskt erfarna domaren visar på inflytandet i dömandet (Diesen 1996, s. 235-236). Då det emellanåt förekommer delade meningar vid överläggning står det skrivet följande i rättegångsbalken 29:3 1 st:

Vid omröstning skall den mening gälla som omfattas av mer än hälften av ledamöterna. Om någon mening har fått hälften av rösterna och denna är den lindrigaste eller minst ingripande för den tilltalade, skall den meningen gälla. Kan ingen mening anses som lindrigare eller mindre ingripande, gäller den mening som fått hälften av rösterna, bland dem ordförandens.

(RB 29:3 1 st.).

I överrätterna, där nämndemännen är i minoritet, är insynfunktionen det centrala motivet. Lekmannadomarna ger även, enligt Diesen, folkligt förtroende för rättsskipningen i deras inverkan vid påföljdsval samt bevisvärdering (Diesen 1996, s. 236). Genom lekmannamedverkan säkras rättens avgörande att ligga i linje med den allmänna rättsuppfattningen. Bedömningen, till skillnad från i USA och England, måste ske inom ramen för det utrymme som lagarna ger. Vidare beskriver Diesen att det, enligt vissa förarbeten, anses vara en fördel att den fria bevisvärderingen genomförs av lekmän (Diesen 1996, s. 237-238). *”För en tillförlitlig bevisprövning enligt detta system är det otvivelaktigt en fördel, att den sker på grundvalen av iakttagelser och erfarenheter hos domare, vilka ha sin verksamhet även på områden utanför domstolarna”* (Prop.1961:6 s. 55).

1994 genomfördes även undersökning bland tingsrättsdomare där de tillfrågades om nämndemännen över huvud taget fyller någon funktion. 12 % ansåg att nämnden inte gör det och hälften av dessa ville även avskaffa nämnden helt. Diesen poängterar att dessa siffror, med bakgrund till den bistra kritik som domare emellan riktar mot nämnden, var förvånansvärt låga. I övrigt visade undersökningen på en nästintill fullständig samstämmighet mellan tingsrättsdomare och lagstiftare avseende vilka skäl som talar för en lekmannamedverkan (Diesen 1996, s. 239-241). Diesen menar att det generellt går att hävda att det uppnås en högre grad av rättssäkerhet om domstolen består av flera ledamöter än om den endast skulle bestå av en ensam domare. Om domaren förmår att övertyga nämndemännen om lagens tolkningsmöjligheter och rationaliteten i slutledningen föranleder det till en acceptabel dom. Sett ur ett juridiskt synsätt, men även ur ett allmänt rättssäkerhetsperspektiv, torde ett kollegium av endast yrkesdomare vara ett bättre alternativ. Anledningen, enligt Diesen, till att vi förhåller oss till det nuvarande systemet är att det inte varit påvisat att lekmannamedverkan är så mycket sämre än yrkesdomare att det kräver ett systemskifte. Det är även sällsynt att lekmännen kollektivt går emot den juridiska domaren (Diesen 1996, s. 253-254).

Flertalet av nämnda skäl för lekmanamedverkan kan ifrågasättas. Då nämndemännen är likställda med den juridiska domaren blir deras uppgift att döma och inte kontrollera dömandet. Är insyn det som eftersträvas, menar Diesen att lekmännen istället bör inta en observerande roll. Det är heller inte belagt att lekmanamedverkan förstärker förtroendet för rättskipningen, det kan istället föranleda skepsis och okunskap gentemot nämndemännens deltagande. ”*Det enda verkligt klara skäl som finns för nämnden är, enligt min uppfattning, att nämndemän är billigare än professionella jurister*” (Diesen 1996, s. 255-256). Det finns även andra skäl som talar emot medverkan av nämnd inom rättsväsendet. Den mest centrala frågan rör rättskipningens karaktär. Rättstillämpningen blir en fråga om politik eller vetenskap. Om rättvisa definieras på en vetenskaplig nivå, istället för lekmanamässigt, är det rättsvetenskaplig metod och fackkunskap som ska premieras, och blir således en uppgift för specialister. Lekmännen kan då inte bidra med mer än marginellt i beslutsprocessen. Diesen nämner även att det finns en risk för partipolitisering av dömandet genom lekmanamedverkan (Diesen 1996, s. 256-257).

Då nämndemännen är ålagda att följa gällande rätt och inte besitter lika kunskap som den lagfarne domaren blir de i praktiken en form av bisittare med begränsade uppgifter. Det finns metoder för beslutfattandet som yrkesdomaren använder sig av, som lekmännen inte behärskar. Det är endast om dessa metoder inte räcker som nämndemännen har en uppgift att fylla genom sin allmänna rättskänsla och sitt sunda förnuft. När lag, praxis och motiv är klara måste nämnden ge sig för den juridiska domarens sakkunskap (Diesen 1996, s. 281-282). Att en professionell jurist begår färre misstag än en lekmanadomare i bevisvärderingen kan bero på två skilda förklaringar. Det kan vara den juridiska kunskapen, men även en större erfarenhet av den dömande verksamheten. Troligen är det en kombination av dessa, Diesen tror däremot att det är den förstnämnda, vilket innebär att nämndemännen aldrig kommer att uppnå den juridiska domarens nivå. Nämnden är således beroende av juristens fackkunskap i alla bedömningssituationer och fungerar som ett komplement till yrkesdomaren. Det är dock möjligt att nämndemännen tillför rätten erfarenheter som gör den gemensamma bedömningen säkrare (Diesen 1996, s. 285-286).

Enligt undersökning som genomförts av Statistiska centralbyrån och Domstolsverket var allmänhetens förtroende för lekmännens kompetens att döma korrekt mycket svagt. Ett av dessa skäl kan, enligt Ställvik, vara att vetenskapen om nämndemännens funktion är bristfällig hos många, vilket framstår som anmärkningsvärt mot bakgrunden av nämndemännens uppgift att representera allmänheten. Avsaknaden av den juridiska kompetensen kan inte minst skapa problematik för enhetligheten i rättstillämpningen. Det kan dock sägas att det är nämndemännens brist på juridisk kunskap som är deras största tillgång då de ska bidra med ”sunt förnuft”

och en utökad referensram. Lekmännen och den professionella domaren är, formellt sätt, jämlika vilket kan innebära att lekmannadomarna kan avgöra utgången i tingsrätt (Ställvik 2009, s. 168-169). Ställvik poängterar att det är intressant att ett av de främsta argumenten för lekmanamedverkan är att det skulle förstärka förtroendet för rättsskipningen, oavsett om denna medverkan kan sägas leda till en bättre och säkrare rättsskipning eller inte. Sveriges advokatsamfund har riktat hård kritik mot nämndemännen och ansåg då att grunderna mot en ökad lekmanamedverkan vägde tyngre än argumenten för (Ställvik 2009, s. 186).

Diesen berättar även om Christer Rundkvists examensarbete i juridik där 100 nämndemän inom tingsrätter under 1995 tillfrågades angående uppdraget. Det var 72 st. som svarade och hälften av dessa ville ha möjligheten att låta sina politiska uppfattningar göra sig gällande i dömandet, en tredjedel ansåg sig även ha denna möjlighet. En stor del av nämndemännen uppfattade således deras uppdrag som politiskt, 30 % av de svarande ansåg att uppdraget genomsyrades av partiets ideologi (Diesen 1996, s. 301-302). Det går inte att bortse från att systemet med politiskt valda ledamöter till en opolitisk uppgift kan innebära problem. Nämndemän som är politiskt valda är inget principiellt skydd för likheten inför lagen (Diesen 1996, s. 304). Vidare poängterar Diesen följande: ”*Om domstolarna ska vara självständiga, fristående från den politiska makten, representera förutsägbarhet och likhet för lagen, innebär partipolitiska val till nämnden en inbyggd fara, en potentiell risk för förtyck av politiska minoriteter*” (Diesen 1996, s. 304).

2.1 Studentpublikationer

Nämndemannasystemet som forskningsämne är något som inspirerat flertalet studentundersökningar. Skillnaden mellan den egna studien och övriga studentpublikationer är främst avsaknaden av kvalitativ forskning som inte består av litteraturanalys, samt att övriga studier inte belyser det perspektiv lagfarna domarnas erhåller. Då det är studenter som skrivit materialet och inte etablerade forskare krävs en kritisk inställning till undersökningarna och dess resultat, deras förekommande i detta avsnitt är främst för komplettering av den relativt begränsade forskningen som skett i Sverige. Nedan följer en kort presentation av de resultat som varit av störst relevans för den egna studien.

2014 genomförde Elin Cronholm masteruppsatsen *Nämndemannasystemet – en studie om nämndemän och lagfarna domares uppfattningar om det svenska nämndemannasystemet*. Cronholm spred enkäter till lagfarna domare och nämndemän i tingsrätt, hovrätt, kammarrätt och förvaltningsrätt (Cronholm 2014, s. 36). Totalt deltog 604 lagfarna domare och 1443 nämndemän i enkätundersökningen (Cronholm 2014, s. 41). Studien visade att nämndemännen värderade systemet mycket högt, 90 % hade en positiv eller mycket positiv inställning till

systemet. Cronholm fann vidare att 40 % av de lagfarna domarna hade en negativ eller mycket negativ inställning till nämndemannasystemet (Cronholm 2014, s. 56).

Peter Söderström (2015) har i examensarbetet *Nämndemannasystemet – ett institut i förändring?* genomfört en analys av statens offentliga utredningar och propositioner (Söderström 2015, s. 19). Söderström spekulerar om att allmänhetens förtroende för den dömande verksamheten kan minska genom nämndemannamedverkan. Teknokratiska argument borde istället, enligt författaren, väga tyngre än de demokratiska utifrån allmänhetens perspektiv (Söderström 2015, s. 71-72).

Peter Månsson (2015) har även i sitt examensarbete *Nämndemannasystemet – en undersökning om legal och demokratisk förutsebarhet* studerat bland annat allmänhetens förtroende för nämndemannasystemet (Månsson 2015, s. 37). Resultatet visade bland annat att endast 58 % av de 100 tillfrågade var medvetna om att majoriteten av de som dömer i tingsrätt saknar juridisk utbildning och är tillsatta på grund av sin politiska bakgrund. Det var även endast 6 % som ansåg att deras förtroende för rättssystemet ökade i och med nämndemannamedverkan, vidare ansåg 76 % att förtroendet för rättssystemet minskade i jämfört med om alla domare skulle varit juridiskt utbildad (Månsson 2015, s. 44).

Vidare har Madeleine Dahlgren (2011) också undersökt ämnet i examensarbetet *NÄMNDEMANNAPOSTEN – det (o)politiska ämbetet?* Dahlgren har i studien jämfört egna enkätsvar med svar som getts 1995 i syfte för att undersöka hur nämndemännens åsikter på sitt uppdrag har förändrats under 15 år. Enkäten skickades ut till 100 slumpvist valda nämndemän (Dahlgren 2011, s. 7). Vid Dahlgrens fjärde enkätfråga ”*Tycker du att du tillämpar ditt partis bärande idéer i din roll som nämndeman?*” Svarade 46 av informanterna jakande, gentemot 21 som svarade jakande 1995 (Dahlgren 2011, s. 14). Flertalet nämndemän hade även kommenterat att de egna värderingarna råkar sammanfalla med de partipolitiska värderingarna och att de i den dömande verksamheten utgår från de egna värderingarna. Författaren menar att de politiska partierna därigenom kan framhålla partipolitisk ideologi på vad som är ämnat att vara opolitiska poster genom tillsättandet av ”rätt” personer på ämbetsplatserna (Dahlgren 2011, s. 31).

Under höstterminen 2015 genomfördes även en kvalitativ undersökning, med titeln *Nämndemannaskapet – en kvalitativ studie om nämndemännens reflektioner kring sitt uppdrag*, angående sex nämndemäns reflektioner kring det egna uppdraget vid Lunds tingsrätt, skriven av mig och min studiekamrat Emelie Holst. Undersökningen bestod av sex intervjuer med nämndemän. Det framgick bland annat av undersökningen att nämndemännen ansåg sig er hålla ett viktigt uppdrag och att förmågan att påverka de rättsliga besluten var stor (Holst & Åkesson 2015, s. 24-25).

3. Teoretiska utgångspunkter

Oskar Engdahl & Bengt Larsson (2011) berättar i boken *Sociologiska Perspektiv – grundläggande begrepp och teorier* att sociologen Pierre Bourdieu menar att moderna samhällen består av olika fristående samhällssfärer, bland annat politiken, ekonomin, kulturen och rätten. På dessa fält råder en väldig konkurrens om erkännande och makt, genom detta undersöker Bourdieu vilka maktförhållanden som råder inom dessa. Bourdieu analyserar detta genom tre huvudbegrepp: *fält*, *kapital* samt *habitus* (Engdahl & Larsson 2011, s. 243).

Anledningen till att jag valt att analysera materialet utifrån Bourdieu beror på att teorin varit väl passad att tillämpa på de olika utsagorna. Vid genomläsning av de olika transkriberingarna fann jag återkommande företeelser som på ett tillfredställande sätt kunde analyseras med hjälp av Bourdieus teoretiska ramverk, bland annat olika fält som konkurrerar med varandra men även kapitalets betydelse. Det tydliggjordes i detta stadie att de olika domarnas intervjuutsagor innehöll flertalet aspekter och perspektiv som kunde analyseras med hjälp av Bourdieus teori. Det var således både kontexten och empirin som styrde valet av en relevant teori för min analys. Engdahl & Larsson beskriver Bourdieu som en sociolog som utvecklat studier av grupperingar och personer med stort maktinnehav (Engdahl & Larsson 2011, s. 243), något som inte minst innefattar lagfarna domare.

I en tidigare studie jag genomfört, vilken presenterades under rubrik 2.1, undersökte jag och en annan student nämndemäns egna reflektioner på sitt uppdrag vid Lunds tingsrätt. Även denna studie analyserades med Bourdieus teoretiska ramverk, vilket medförde kunskap angående teorins applicerbarhet på samma fenomen men som nu istället angreps ur ett domarperspektiv.

Med hjälp av Bourdieus tre huvudbegrepp kunde jag även analysera det som innefattas av andra teorier, exempelvis Jürgen Habermas aspekt på språkets funktion. Valet av analysera empirin med hjälp av Bourdieus huvudbegrepp medförde således en bred aspekt på materialet där jag inte tvingades fokusera på en begränsad del utav empirin. Ett selektivt urval av materialet skulle följaktligen inte besvara studiens frågeställning på ett adekvat sätt. Användandet av annat teoretiskt ramverk skulle eventuellt föranleda ett annat resultat.

3.1 Fält

Ett socialt fält definieras, enligt Bourdieu, som ”ett system av relationer mellan positioner besatta av specialiserade agenter och institutioner som strider om något för dem gemensamt” (Engdahl & Larsson 2011, s. 243). Engdahl & Larsson exemplifierar ett sådant konkurrensfält som politiken. Politiskt aktiva människor kämpar mot varandra inom ett gemensamt fält, både inom och mellan de olika partierna. De delar även vissa föreställningar om politiska spelregler och om att politik är något som är värt att spendera tid och ägna kraft åt (Engdahl & Larsson

2011, s. 243). Det sociala fältet liknas vid en spelplan med de regler som formar ramarna för det sociala spelet, oavsett om det är inom ekonomi, politik eller rätt. För ett deltagande inom fältet krävs det att aktören har resurser som är gångbara och erkända på fältet i fråga. Dessa resurser benämner Bourdieu *kapital* (Engdahl & Larsson 2011), något som återkommer nedan. Bourdieu (1987) beskriver i *The Force of Law: Toward a Sociology of the Juridical Field* fältet som en magnet som utövar kraftfull dragning mot de som är inom dess räckvidd. De som upplever denna dragning är generellt sett inte medvetna om dess ursprung. För att uppleva vad Bourdieu kallar "force of law" krävs en acceptans av de juridiska reglerna och den praxis var de juridiska besluten har sin grund, oavsett partsställning. Det juridiska fältet är således organiserat kring normer, värderingar och den juridiska kulturen (Bourdieu 1987, s. 806-807). Inom de olika sociala fälten finns en kamp om kontroll, vilket leder till ett hierarkiskt system inom fältet. Inom det juridiska fältet innebär det en struktur om professionell prestige och makt. De professionellt verksamma inom det juridiska fältet är i konstant kamp med de som befinner sig utom fältet för att vinna acceptans och legitimitet för deras tolkning av lagen i relation till samhället i stort men även inom den interna organisationen (Bourdieu 1987, s. 808-809).

Fältens aktörer delar gemensamma fältspecifika insatser och intressen. Ett exempel på detta är frågan om vad som är "sanning" på vetenskapens fält, rätten att definiera detta är det som fältens aktörer strider om. Samtidigt som konkurrensen sker är aktörerna enade av uppfattningen att fältets principer är värda att strida för, gemensamt försvarar de därför fältet från yttre hot och försök till att nedvärdera dess verksamheter och värden. På konstens fält försvarar exempelvis aktörerna sig från allt för kommersiella eller politiska inflytanden. De största striderna för samtliga fält sker mellan de etablerade som kämpar för att försvara sin position och nykomlingarna som försöker skapa sig en. Denna konkurrens skapar, enligt Bourdieu, en utveckling av fältet (Engdahl & Larsson 2011, s. 247-249).

3.2 Kapital

Resurserna på de olika fälten är, som tidigare nämnt, vad Bourdieu kallar för *kapital*. Dessa existerar i olika former och ackumuleras genom utväxling med andra verksamma aktörer (Bourdieu 1987, s. 812). Nedan följer de former av kapital som är av störst vikt för denna studie.

Den *ekonomiska kapitalformen* är, enligt Engdahl & Larsson, den mest naturliga kapitalformen i samspelet med andra individer i vårt moderna samhälle. *Socialt kapital* åsyftar till vad vi vardagligt vis kallar kontakter, det är de tillgångar som våra personliga sociala nätverk, gruppstillhörigheter och familjeband ger. *Symboliskt kapital* är däremot tillgångar av andra former, det kan innefatta utbildningsbevis eller mer osynliga resurser, exempelvis social

kompetens (Engdahl & Larsson 2011, s. 244). Vidare förklarar Bourdieu ytterligare begreppet *doxa* som något som visas vara självklart, en normalitet där förverkandet av normen är så komplett att normen, i sig, upphör att existera (Bourdieu 1987, s. 812). Olika sätt att tänka samt veta blir således förkroppsligat och blir föremål för den naturliga uppfattningen (Bourdieu 1987, s. 227-228), något som ses som odiskutabelt.

Den symboliska kapitalformen som är av störst betydelse i det moderna samhället är, enligt Bourdieu, det *kulturella kapitalet*. Kulturellt kapital innefattar vad som benämns som finkultur, att känna till exempelvis klassisk musik och litteratur. Det kulturella kapitalet kräver en lång bildningsresa och uppväxt i ”rätt familj”. Denna form av kapital kan dock även signaleras genom de materiella objekt vi har i vår omgivning, exempelvis antika möblemang (Engdahl & Larsson 2011, s. 243-244). David L. Swartz & Vera L. Zolberg beskriver i boken *After Bourdieu – Influence, Critique, Elaboration* att Bourdieu framställt det kulturella kapitalet för att förklara skillnaden i utbildningsprestanda och kulturella sedvänjor som inte kan förklaras genom ekonomiska ojämlikheter. Det kulturella kapitalets ”varor” kan endast konsumeras genom företåelse av deras innebörd, exempelvis matematiska ekvationer. Det kulturella kapitalet ackumuleras inledningsvis genom familjen i form av tidsinvestering. ”*This investment returns dividends in school and university and, partly through the mediation of educational experience, in social contacts, on the ‘marriage market,’ and on the job market*” (Swartz & Zolberg 2004, s. 41-42). Vidare är det sociala och ekonomiska kapitalformerna åtskilda men är ömsesidigt konvertibla former av makt. Det symboliska kapitalets maktutövning ger uttryck som en källa till legitima krav på tjänster av andra, exempelvis hjälp vid skördeperioder. Den ekonomiska makten kan vid vissa omständigheter vara utan värde och en omvandling till symbolisk makt kan vara nödvändig för att den ska bli legitim och därmed kunna utnyttjas (Swartz & Zolberg 2004, s. 39-41).

Det finns även en form av *juridiskt kapital*, som är kopplat till den position som aktören har inom det juridiska fältet, vilket i sin tur är förenat med deras tolkning och världssyn. Fientlighet mellan innehavare av olika former av juridiskt kapital utesluter inte ett kompletterande av olika funktioner. Fientligheten utgör istället en grund där de olika aktörerna uppfyller ömsesidiga behov (Bourdieu 1987, s. 823). De strider som utspelar sig på olika sociala fält skiljer sig mycket åt och vid sidan om de olika generella kapitalformerna återfinns även fältspecifika kapitalformer, inom det politiska fältet finns exempelvis *förtroendekapitalet*. Detta fältspecifika kapitals betydelse ses tydligt genom den effekt som en skandal kan ha för en politikers fortsatta karriär (Engdahl & Larsson 2011, s. 245).

3.3 Habitus

Bourdieu's begrepp *habitus* syftar till att vi över tid formats och intagit en speciell hållning, både kroppsligt och mentalt. Det består av sätt att känna och tänka men även hur vi går och talar (Engdahl & Larsson 2011, s. 246). Bourdieu menar vidare att habitus innebär sätt att förstå, döma och agera vilket kan härledas från våra positioner på flera fält och vår särskilda bana i samhällsstrukturen. Olika former av utbildning, social status, yrken och religion ger upphov till ens habitus. Habitus är det som ger grupper deras stabilitet och känsla av identitet (Bourdieu 1987, s. 811-812).

Individens habitus kan ytterligare förenkla eller försvåra att inta en position på ett speciellt fält genom en praktisk känsla för om hur spelet på ett visst fält bör utföras. Individer som vistas i en obekant miljö kan således sakna ryggmärgskänsla över hur de ska föra sig (Engdahl & Larsson 2011, s. 246). Arbetet inom det juridiska fältet är starkt kopplat till tradition, utbildning och daglig erfarenhet av juridiska normer samt professionellt arbete. De verksamma aktörerna arbetar enligt detta djupt strukturerade beteendet, en form av habitus inom det juridiska fältet. Det habitus som återfinns inom det juridiska fältet skiljer sig, enligt Bourdieu, betydligt från verksamheten i andra delar av den sociala världen och kan inte förstås i förhållande till andra verksamheter (Bourdieu 1987, s. 807).

4. Metod

Arbetet genomfördes inledningsvis genom sökning av relevant material och tidigare forskning som genomförts i Sverige. Denna sökning av material gjordes med hjälp av de sökmotorer som tillhandahålls genom universitetet, exempelvis *Lubsearch*, men även genom andra tjänster som *Google Scholar*. Därefter gjorde jag ett urval av de som var av störst relevans för ämnet, utifrån dessa formulerade jag en intervjuguide med olika teman och frågor, vilket vi återkommer till senare i detta kapitel. I studien använde jag mig utav vad Martyn Denscombe (2009) i boken *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* kallar för semistrukturerade intervjuer. Detta innebär att intervjuaren har en färdig lista med ämnen och frågor som ska behandlas. Intervjuaren är även inställd på att vara flexibel när det kommer till ordningsföljden av frågorna samt att låta den intervjuade utveckla sina tankar och idéer för att tala mer utförligt om ämnena som intervjuaren tar upp. Betoningen ligger på ett utvecklande av den intervjuades synpunkter (Denscombe 2009, s. 234-235). De semistrukturerade intervjuerna genomfördes personligen genom ett möte mellan mig, i rollen som forskare, och en informant. Fördelarna med att genomföra intervjuerna med en informant åt gången var att det var relativt lätt att finna en tid och plats som var lämplig för både mig och informanten, det var enklare för mig att transkribera intervjuerna då samtalet endast in-

volverade en deltagare (Denscombe 2009, s. 235) och, naturligtvis, för att säkerställa informantens anonymitet. Innan kontakten av ytterligare intervjupersoner genomfördes en pilotstudie, vilket Runa Patel 1987 beskriver i boken *Grundbok i forskningsmetodik – Kvalitativt och kvantitativt*, för att möjliggöra eventuella justeringar (Patel 1987, s. 113). Det krävdes emellertid inga omfattande justeringar och övriga intervjupersoner kunde således kontaktas.

Vid arrangeringen av intervjuerna kontaktades de tilltänkta intervjupersonerna i förväg, vilket underlättade möjligheten att fastställa en tidpunkt som passade båda parterna. Då informanterna i denna studie bestod av relativt upptagna personer informerade jag de intervjuade att tidslängden rörde sig om cirka 20 minuter (Denscombe 2009, s. 252). De olika informanterna kontaktades genom den mail de erhållit från sitt arbete inom domstol. Urvalet av informanter skedde genom kontaktnätet jag införskaffat mig genom mitt arbete inom domstol, rekommendationer från andra intervjupersoner samt genom olika internetsökningar. Valet av informanter baserades på deras geografiska verksamhet i södra Sverige och utifrån vilken domsaga tingsrätten tillhörde. 14 lagfarna domare tillfrågades om medverkan, vilka 10 svarade samt ställde sig positiva till. Övriga 2 informanter tillfrågades på plats vid besök på en av tingsrätterna. Då de olika informanterna var utspridda över hela Sveriges södra del föranledde det flertalet tågresor för mig som forskare.

Urvalsprocessen kan således ses som en kombination av vad Denscombe kallar *subjektivt urval*, där forskaren redan har kännedom om människorna som ska undersökas och då det är mest troligt att dessa genererar mest värdefulla data (Denscombe 2009, s. 37), och ett *snöbollsurval*. Med snöbollsurval avses processen där en person hänvisar till nästa (Denscombe 2009, s. 38), vilket var fallet vid rekryteringen av några utav intervjupersonerna. Efter svar lyckades jag sedan anordna att samtliga intervjuer skedde ”ansikte mot ansikte” på avskild plats som medförde god akustik och för säkerställandet att intervjun inte innehöll störningsmoment (Denscombe 2009, s. 252). Det var informanterna själva som anordnade lokalen där intervjun genomfördes. Lokalerna bestod mestadels av informanternas egna kontor men även av lediga förhandlingssalar. Enligt Denscombe bör personliga intervjuer genomföras genom en placering av de båda parterna i 90 graders vinkel till varandra (Denscombe 2009, s. 252). Detta visade sig vara problematiskt då möblemangen i de olika kontoren inte alltid var lämpade för detta. Risken för känslan av konfrontation som kan uppstå om informanten och intervjuaren sitter mitt emot varandra motverkades med en genomgående lättsam stämning under intervjuernas gång. Innan samtalet inleddes fick alla utom två informanter, på grund av ytterligare oplanerade intervjuer, ta del av ett missivbrev (se Bilaga 1) med information om anonymisering, längd av intervju samt generell information. Intervjun inleddes sedan med en

lättisam fråga (se Bilaga 2), för att inleda samtalet på en avslappnad nivå (Denscombe 2009, s. 256), därefter följde frågor som krävde större eftertanke. Intervjun avslutades då samtliga frågor hade besvarats samt efter frågan om det fanns något som informanten ville tillägga, därefter uttrycktes en tacksamhet för informantens medverkan (Denscombe 2009, s. 257).

Anne Ryen (2004) skriver i sin bok *Kvalitativ Intervju – från vetenskapsteori till fältstudier* att det är fördelaktigt att spela in intervjuerna för att forskaren ska kunna uppträda som en intresserad lyssnare, då detta eliminerar störningen som uppkommer vid intensivt antecknande under intervjun. Detta säkerställer även att allt som informanten förmedlar fås med (Ryen 2004, s. 56). Under intervjun placerades en mobiltelefon med inspelningsutrustning mellan mig och informanten för en försäkran att det som sades skulle tas upp. Rolf Ejvegård (2009) menar i boken *Vetenskaplig metod* att ljudupptagning under intervjuer kan vara hämmande för vissa personer då det kan medföra att informanten uttalar sig mer försiktigt (Ejvegård 2009, s. 51). Detta motverkades emellertid genom betonandet av materialets anonymisering samt informantens möjlighet att göra ändringar.

Verifieringen av kvalitativ forskning är, enligt Denscombe, av central vikt. Utan denna verifiering saknar forskningen trovärdighet, vilket är avgörande för all forskning. *Validiteten* i forskningen hänvisar till precisionen och noggrannheten i data, samt om data är av rätt form för undersökningen av ämnet och om den har uppmätts på ett riktigt sätt (Denscombe 2009, s. 378). Tillförlitlighet, eller *reliabilitet*, innebär en stabil mätning av data som inte är påverkad av slumpinflytelser, vilket Jan Trost (2012) beskriver i *Enkätboken*. Intervjuaren måste således ställa samma frågor till samtliga intervjupersoner (Trost 2012, s. 61) Tillförlitligheten i forskningen syftar till om instrumentet för forskning är neutralt om det skulle vara konsekvent vid upprepning. Även *objektivitet* och avsaknaden av snedvridning är av stor vikt vid forskningen. Det är dock inte möjligt att upprepa forskningen på liknande sätt som naturvetenskapsmän kan upprepa ett experiment på grund av den sociala inramningen, och tidens påverkan på saker och ting. Det finns däremot åtgärder som kan övertyga läsarna att den data som presenteras är med rimlig sannolikhet träffsäker (Denscombe 2009, s. 378-380).

En av dessa åtgärder är respondentvalidering (Denscombe 2009, 380). Efter transkribering och anonymisering av intervjuerna, som genomfördes enbart av mig, skickades utskriften till de olika informanterna för en kontroll av dess riktighet (Denscombe 2009, s. 266). Dessa personer kontaktades sedan per email med förfrågan om de ville att jag skulle skicka det transkriberade materialet till deras privata mailadresser istället för den mailadress de erhållit från sitt arbete, detta för att försäkra att utskriften inte skulle komma att bli en offentlig handling. För att vidare öka reliabiliteten ställdes samtliga frågor till alla intervjupersoner, med undantag från uppföljningsfrågor.

Det transkriberade materialet bearbetades sedan genom ett sökande av teman som framträdde i flera intervjuer (Denscombe 2009, s. 267). Vid genomgång av samtliga intervjuer markerades stycken i olika färger för att utläsa de olika teman som var mest förekommande och av central betydelse för studien. Denna genomgång resulterade i följande teman: *Kompetens i rätten, Representativitet, Politisk rekrytering och inverkan, Rättssäkerhet* och slutligen *Förändring av nämndemannasystemet*. Dessa låg sedan till grund för analysen och resultatet utifrån det som varit mest relevant till den formulerade frågeställningen.

4.1 Avgränsningar

Kvalitativa studier har, enligt Denscombe, tendensen av att baseras på intensiva studier av ett relativt litet antal respondenter. Då denna studie enbart innehöll 12 intervjuer med lagfarna domare uppkommer generaliseringsproblem, vilket är vanligt vid kvalitativa undersökningar (Denscombe 2009, s. 382). Som tidigare nämnts innebär de olika intervjuerna ett spenderande av stor tid på olika tågresor. En kombination av dessa samt lång transkriberingstid innebär att det inte fanns utrymme för ytterligare intervjuer inom den givna tidsramen för studien. Det blev även tydligt för mig att de senare intervjupersonernas utsagor ofta var upprepningar av vad som sagts under föregående intervjuer. I och med detta ansåg jag att flertalet olika perspektiv var täckta och att materialet fått en omfattande bild av det som ämnades undersökas. Vidare bestod informanterna endast av ordinarie domare verksamma inom tingsrätt, det vill säga rådmän, chefsrådmän samt lagmän (domstol.se). Det kan tänkas att resultatet sett anorlunda ut ifall det även innehållit utsagor från de jurister som genomför domarutbildningen samt inte erhåller den erfarenhet som ordinarie domare gör. Ytterligare har urvalet begränsats till de ordinarie domare som är verksamma inom tingsrätter i södra Sverige, detta främst av geografiska skäl.

4.2 Etiska överväganden

Ryen berättar att den etiska problematiken inte endast är begränsad till fältarbetet utan innefattar alla stadier i forskningsprocessen, dessa består bland annat av samtycke, tillit och konfidentialitet. Samtycket innebär att de som deltar är medvetna om detta och har rätt att få information om forskningen. Konfidentialitet för att skydda informantens identitet och privatliv är något som forskaren alltid bör lägga vikt vid. Ett problem som kan uppstå i anonymiseringen av data är hur platsen ska skyddas. Vissa städer är omöjliga att dölja och kan leda till negativa reaktioner hos deltagarna i studien när rapporten sedan offentliggörs. Ett centralt moment för att motverka skada är att låta deltagarna få sina röster hörda i undersökningen. För att vidare vinna tillit gentemot en grupp krävs att forskaren blir socialt accepterad inom denna (Ryen 2004, s. 156-158). Jag anser att min egen erfarenhet av arbete inom domstol ökade chanserna att bli socialt accepterad av den grupp av lagfarna domare som studien grundades i.

Alan Bryman (2011) skriver i boken *Samhällsvetenskapliga metoder* att för ytterligare minimering av skada för informanterna ska deras identitet och vem som sagt vad behandlas på ett konfidentiellt sätt, vilket innebär att forskaren måste se till att det inte går att identifiera informanterna vid publicering av resultat. Vid kvantitativ forskning är anonymiseringen förhållandevis lätt till skillnad från den kvalitativa forskningen som denna studie består av (Bryman 2011, s. 133). Det transkriberade materialet kommer inte, av anledning till att förebygga sådan skada, bifogas till denna studie. Samtliga intervjupersoner benämns i studien som "IP X" där X är en slumpvis siffra mellan 1-12 och således inte den ordning som de olika intervjuerna genomfördes. Transkriberingen av de olika intervjuerna har, utav ytterligare anonymitets-skäl, genomförts enbart av mig.

Vidare har studien erhållit en, vad Ryen kallar, naturalistisk föreställning. Vilket innebär att det är informanterna som bär på svaren till frågorna som forskaren har. Det är även forskarens ansvar att se till så dessa data inte snedvrids och att neutralitet ska eftersträvas, de egna värderingarna uteslutas för att lättare få tillgång till informanternas egna erfarenheter (Ryen 2004, s. 164-165). Det fanns heller ingen anledning för informanterna att figurera något annat än deras verkliga erfarenheter av systemet.

5. Resultat och Analys

Följande kapitel är uppdelat i fem teman: *Kompetens i rätten, Representativitet, Politisk rekrytering och inverkan, Rättssäkerhet* och slutligen *Förändring av nämndemannasystemet*. Samtliga teman kommer att inledas med resultat från de kvalitativa intervjuerna och sedan övergå i en analys utifrån Bourdieus teori av olika fristående samhällsfärer, bland annat politiken, ekonomin, kulturen och rätten. Som presenterades under teoriavsnittet (se kapitel 3) råder det en stor konkurrens på dessa fält om erkännande och makt, genom detta undersöker Bourdieu vilka maktförhållanden som råder inom dessa. Bourdieu analyserar maktförhållandena inom de olika samhällsfärena genom tre huvudbegrepp: *fält, kapital* samt *habitus*. Avslutningsvis kommer det även framställas en kort sammanfattning av samtliga resultat.

5.1 Kompetens i rätten

Samtliga intervjupersoner ställdes inledningsvis en fråga angående deras erfarenheter av att arbeta med nämndemän. Då jag valt att endast intervjua ordinarie domare i form av rådmän, chefsrådmän och lagmän var erfarenheten hos samtliga informanter hög. Domarutbildningen innefattar, förutom notarietjänstgöring, cirka ett års fiskaltjänstgöring i överrätt och cirka två års tjänstgöring i underrätt, cirka ett års adjunktions-tjänstgöring vid överrätt. Då adjunktions-tjänstgöringen är fullgjord och godkänd kan sedan fiskalen få anställning som hovrätts- eller

kammarrättsassessor vid överrätt. Domarutbildningen är därefter avslutad (Domstolsverket 2011, s. 38-39)

IP 8 beskriver nämndemännen som kloka människor som kan bidra med erfarenheter utifrån. Informanten ser dock kompetensen hos nämndemännen som väldigt skiftande avseende förmågan att bedöma de olika företeelserna som framkommer under förhandlingen. IP 8 utvecklar detta genom att poängtera att juristerna är utbildade till att göra just denna bedömning genom teoretisk utbildning och lång praktisk erfarenhet. Nämndemännen saknar denna utbildning men är även satta att följa samma uppgift som den juridiska domaren. Det finns, enligt IP 8, nämndemän som är kapabla för denna uppgift men problem kan uppstå beroende på skiftande kompetens till vilken grad de bidrar, eller till och med hindrar, verksamheten (se Bilaga 10, s. 2).

IP 6 menar att nämnden har svårt för att se principen i att bevisningen ska räckas upp till en viss nivå och att *"Ibland hänger man upp sig på saker som inte har med saken att göra, man känner liksom att det är någonting som de inte kan släppa [okej]. 'Men han sa ju... Men han gjorde ju så...' så drar man egna slutsatser från det egna livet och hur det är"* (se Bilaga 8, s. 3) vilket bidrar till subjektiva föreställningar och motverkar vetenskapen inom dömandet (se Bilaga 8, s. 4). Informanten utvecklar vidare att det hade varit fördelaktigt med en överrepresentation av juridiska domare inom tingsrätt, vilket skulle leda till ett bollande av idéer på en högre nivå och således gynna rättssäkerheten (se Bilaga 8, s. 16). Detta instämmer även IP 2 med, som bollar idéer med notarien eller handläggaren. IP 2 menar också att det är lönlöst att diskutera juridiska frågor med nämnden då detta inte ger något svar, *"[...] för att kunna diskutera så behöver du ha lite bakgrund också va"* (se Bilaga 4, s. 11-12). IP 6 poängterar att nämndemännen däremot ackumulerar större kunskap efter växande erfarenhet inom uppdraget men nya nämndemän har, enligt informanten, en kategorisk inställning till missbrukare och definierar dessa som *"paket"* som bara ska låsas in (se Bilaga 8, s. 9).

Den bristande kompetensen bland nämndemännen är något som bland annat IP 2 diskuterar mycket kring: *"... jag är helt övertygad att de inte vet vad som hänt [ja] och detta är ju sådana nämndemän jag har haft med, de vet inte vad som har hänt, det förstår jag på frågorna jag får sen"* (se Bilaga 4, s. 3), *"När du kan sitta i rättegång, i en hel rättegång och så får du frågor och du undrar 'har vi ens suttit på samma mål' [ja]. Alltså direkt, så urbota korkade frågor [...]"* (se Bilaga 4, s. 3). Informanten utvecklar genom att säga att den enda anledningen till att domarna låter det gå vidare är för att nämnden inte går emot en (se Bilaga 4, s. 3). Nämnden kan möjligtvis, enligt IP 2, vara till hjälp i bevisvärdering men anser att sin erfarenhet även täcker detta. All den erfarenheten informanten samlat på sig ses inte, utifrån informanten, som något av värde då meddomarna i form av nämndemän kan mer eller mindre

plockas upp från gatan (se Bilaga 4, s. 5). IP 2 menar vidare att det är ett stort problem med erfarna nämndemän som sitter i notariemål och anser sig själva besitta större kompetens än notariedomaren (se Bilaga 4, s. 14). Problematiken i att personer utan juridisk kompetens ska döma i juridiska frågor är även något som IP 1 ger uttryck för:

[...] det är ett problem att man har ett uppdrag som går ut på att man ska trots allt döma, eller att man ska utföra ett arbete som man inte har kompetens att utföra, om vi säger så. Man skulle inte haft nämndemän som satt med i en canceroperation bara för att man skulle ha insyn i hur läkarna skötte sitt jobb, om man jämför med det till exempel. Så att det blir ju konstigt i teorin men i praktiken så löser man ju det genom att man berättar hur det ska vara och sen så håller nämndemännen med.

(se Bilaga 3, s. 4).

Nämndemännen är satta att döma trots att de inte kan någon juridik och det blir således utrymme för tyckande som inte har något stöd i lag. Det är, enligt IP 1, absurt att de har den rösträtt de har då de saknar juridisk kompetens. Informanten utvecklar däremot att nästa alla inser att de inte har kunskapen och låter sig vägledas av den juridiske domaren. Mot denna bakgrund fungerar systemet men i teorin har nämndemännen lika rösträtt som den yrkesverkssamma domaren trots avsaknad av kompetens: *”En del lär ju sig såklart efterhand som de sitter som nämndemän men många är ju påfallande okunniga om rättssystemet i största allmänhet”* (se Bilaga 3, s. 3-4). IP 1 menar vidare att den del frågor inte har givna svar, det är exempelvis en öppen fråga vilket straff den brottsliga gärningen ska rendera. I denna bedömningsfråga kan yrkesdomaren inhämta synpunkter från nämnden då det inte handlar om en kunskapsfråga. Dessa bedömningar kan en någorlunda välgrundad nämndeman klara av lika bra som den juridiske domaren. IP 1 anser däremot att det är sällan som nämndemännen tillför någon hjälp (se Bilaga 3, s. 4-5):

Det är ju regelmässigt tvärtom skulle jag vilja säga, får sitta och ibland förklara och förklara för att de överhuvudtaget ska begripa vad det är... och när de själva får tycka till så kan man hamna så av banan så att, ja, utanför straffskalorna och att man bedömer utan att... alltså bedöma ut skadestånd trots att det inte är yrkat, eller att man ska få lite böter även om man ska frikännas för att man har ändå gjort något, man är ändå åtalat.

(se Bilaga 3, s. 5).

IP 3 anser däremot att nämndemännen är ett bra inslag i svensk rättsskipning på grund av att deras åsikter och synpunkter ibland bryter av mot yrkesdomaren, vilket kan vara av nytta då det innebär en kontroll av de olika bedömningarna. Informanten understryker även vikten av att nämndemännen är omdömesgilla och lämpliga, precis som yrkesdomaren (se Bilaga 5, s. 3). Nämndemännen ska inte, enligt IP 3, vara någon pseudojurist, de ska erhålla kunskap om det grundläggande men det viktigaste är deras livserfarenhet. Livserfarenheten är nyttig för rättsskipningen och inspirerar domare att tänka på ett annat sätt som denne kanske inte inledningsvis hade funderat över, det bidrar till andra synvinklar (se Bilaga 5, s. 5). Då nämnden

inte besitter den juridiska kunskapen som yrkesdomaren är det viktigt för varje domare att ha en pedagogisk förmåga att förklara för nämnden (se Bilaga 5, s. 5). Detta belyses med ett citat från IP 3:

Man ska avgöra om någon har klippt till någon på något diskotek och om det är bevisat eller inte och vad han ska ha för straff, och det kan väl en människa som inte är juris ha en klok uppfattning om. Men jag måste förklara det här med uppsåt och de här juridiska sakerna och det är viktigt vid domarrekruteringen, yrkesdomarna, att man är intresserad av att förklara och är pedagogiskt duktig.

(se Bilaga 5, s. 5-6).

Samma informant poängterar även vikten av nämndens medverkan i familjemål där det ska fastställas vem som ska ha vårdnaden av barn och liknande, i dessa mål är det återigen av stor vikt med livserfarenhet och gott omdöme vid bedömning. Samtidigt är det av central grad att inte nämndemännen tillför någon amatörmässig utläggning av uppsåt och liknande, vilket hade varit farligt för den dömande verksamheten (se Bilaga 5, s. 11-12). Den pedagogiska vikten som tidigare benämnts framkommer i flertalet intervjuer. Bland annat menar IP 9 att det är av mycket stor fördel för en domare att, vid överläggning, formulera sig i ord hur denne ser på saker och ting som uppkommit vid huvudförhandlingen. Om inte nämnden skulle finnas i detta skede skulle, enligt IP 9, något saknas och det skulle lätt komma att bli ”*lite tokigt då*” (se Bilaga 11, s. 3-4). Ytterligare menar samtliga intervjupersoner att skiljaktiga meningar inte förekommer särskilt ofta.

Analys

De lagfarna domarna i denna studie har, vad Bourdieu skulle kalla, ett stort *juridiskt kapital*, vilket har ackumulerats under deras juridiska studier på olika universitet, genom teoretisk och praktisk utbildning inom domarutbildningen och deras erfarenheter som ordinarie domare. Denna långa bildningsresa ger uttryck för den tidsinvestering Bourdieu framhäver när han beskriver det *kulturella kapitalet*. Det är självklart att de juridiska domarna, inom detta, har enormt maktövertag gentemot nämndemännen som inte erhåller denna särskilda *kapitalform* och de resurser som innefattas. Nämndemännen ska inte heller erhålla detta *juridiska kapital*, vilket hade, enligt IP 3, varit farligt för rättssystemet. IP 2 berättar även att det förekommer att erfarna nämndemän tror sig ha denna, vilket kan vara lika skadligt. Den konkurrens, som Bourdieu beskriver, mellan etablerade och nykomlingar (i detta fall nämndemännen) inom det *juridiska fältet* präglas av yrkesdomarens omfattande *juridiskt kapital* och torde således innebära ett övertag vid bedömningsprocessen. Nämndemännen måste inse att de inte erhåller denna *kapitalform* för att en lagenlig och utvecklande konkurrens på det *juridiska fältet* ska vara möjlig.

Nämnden ska istället tillföra bredare *kapital* i form av livserfarenhet för att komplettera och samverka med den yrkesverksamma domaren, denna konkurrens skulle således, enligt Bourdieu, leda till en utveckling av *fältet*. IP 8 poängterar att nämndemännen är kloka människor som bidrar till denna utveckling av det *juridiska fältet*. Däremot är det stor skillnad på kompetensen och innehavandet av *kapital* bland nämndemännen. Förmågan, nämndens *habitus*, att bedöma det som framkommit under förhandlingar visar på det som Bourdieu ger uttryck för när han beskriver att individers *habitus* kan försvåra eller underlätta medverkan på *fältet* (Engdahl & Larsson 2011, s. 246). Besitter inte nämndemännen ett, för det *juridiska fältet*, fördelaktigt *habitus* försvåras således deras medverkan och kan leda till ett hindrande av verksamheten på *fältet*.

Dessutom är nämndemännen ämnade att utföra samma uppgift som den etablerade yrkesdomaren, något som visar sig problematiskt då uppgiften kräver ett erhållande av *kapital* som är verksamt på det *juridiska fältet*. Svårigheten, enligt IP 6, att se principen i att bevisningen ska räckta upp till en viss nivå och fokusering på fel saker ger uttryck för avsaknaden av det *juridiska kapitalet* och kan möjligtvis istället leda till en nedvärdering av *fältet*. Medverkandet av ytterligare etablerade inom *fältet* skulle således utveckla det och öka rättssäkerheten. Nämndemännen ackumulerar däremot större *juridiskt kapital* efter växande erfarenhet inom *fältet*. I praktiken menar däremot IP 1 att avsaknaden av det *juridiska kapitalet* inte utgör något större problem då den etablerade yrkesdomaren berättar hur det ska vara och nämnden håller sedan med då de inser att de inte besitter detta *kapital*. Den lagfarna domaren får genom pedagogisk skicklighet vägleda nämnden inom det *juridiska fältet* så att de utan det *juridiska kapitalet* ska fatta beslut som är grundade i enlighet med gällande lag. Yrkesdomaren får testa sina argument på nämnden och kämpa för deras juridiska tolkningar ska vinna legitimitet och således utgöra grund för beslut. Då alla frågor som uppkommer i denna del av det *juridiska fältet* inte har givna svar som kan besvaras med ett *juridiskt kapital* kan i teorin nämndemännen erhålla likvärdiga resurser som den yrkesverksamma domaren för att besvara frågan.

Samtliga intervjupersoner är överens om att nämndens medverkan inom det *juridiska fältet* innebär införande av olika livserfarenheter men frågan är istället till vilken grad de tillför eller till och med skadar den juridiska bedömningen inom *fältet*. Konkurrensen på det *juridiska fältet* sker i syfte för att utveckla *fältet* till att innefatta bredare synvinklar angående de olika rättsfrågorna och skapandet av legitimitet. Då samtliga lagfarna domare anser att det inte förekommer skiljaktiga meningar särskilt ofta torde konkurrensen inom det *juridiska fältet* i detta fall inte innebära en kamp om vems mening som är korrekt i större utsträckning.

5.2 Representativitet

Det råder delade meningar bland informanterna huruvida nämndemännen utgör en representativ bild av allmänheten, vilket ytterligare är en av nämndemännens tänkta funktioner (SOU 2013:49, s. 98). Nedan följer en sammanfattning kring informanternas utsagor angående detta.

IP 6 anser att nämndemännen på något vis representerar allmänheten. Däremot är inte informanten säker på att allmänheten skulle känna sig representerade om de visste vilka som var nämndemän. *”Jag tror att det är ganska få vanliga människor som vet om att det är politiker egentligen. Och sen så kan jag också tycka att, ja vad ska man säga, många är rätt färgade av just den politiska verksamheten tycker jag”* (se Bilaga 8, s. 1-2). Informanten menar vidare att nämndemännen utgör hur folk kanske är i allmänhet och att deras bakgrund är relativt blandad (se Bilaga 8, s. 2). Däremot menar IP 4 att nämndemännen inte är ett tvärsnitt av befolkningen, dels är det en underrepresentation av personer med utländsk bakgrund och att medelåldern är hög. Det är svårt att tillgodogöra en representation mellan åldrarna 30 till 55 på grund av uppdragets natur då personerna oftast är yrkesverksamma på annan plats (se Bilaga 6, s. 2). IP 3 menar emellertid att yrkesgrupperna är väl representerade bland nämndemännen (se Bilaga 5, s. 2). En del av samhällsgrupperna är däremot inte, enligt IP 12, representerade av nämndemännen. Informanten syftar till de som är arbetslösa, utlandsfödda och yngre personer som inte är etablerade på arbetsmarknaden. Beroende på nämndemännens sammansättning ges olika erfarenheter och vissa konstellationer medför bredare perspektiv än andra (se Bilaga 14, s. 2). Ofullständig spegling av olika samhällsgrupper är även något som IP 1 ger uttryck för: *”[...] sen så inbillar jag mig, det här har jag inte belägg för faktiskt för att så är det kanske inte fullt ut speglar alla socioekonomiska skikt av samhället faktisk, utan att det kanske är lite mer etablerade människor [...]”* (se Bilaga 3, s. 2).

Bristande åldersfördelning samt etnicitet bland nämndemännen är återkommande i de olika utsagorna, vilket, enligt IP 8, innebär att de inte är representativa för allmänheten. Informanten lyfter dock fram att nämndemännen är valda i demokratiskt ordning och är på det viset representativa. Rekryteringsprocessen och varandet av nämndemän är i ständig diskussion (se Bilaga 10, s. 1-2), något som vidare kommer belysas i kommande avsnitt. Majoriteten av informanterna anser således att nämndemännen inte utgör en fullständig representation av allmänheten, huruvida detta innebär ett problem råder det dock delade meningar om. IP 12 menar att det kan innebära ett problem med bakgrunden till att systemet existerar för allmänhetens insyn i rättsprocessen (se Bilaga 14, s. 2). IP 1 uttrycker att det påverkar dömandet i negativ riktning då alla de som deltar i beslutsfattandet är en frukt av sina egna livserfarenheter:

[...] ingen människa är fördomsfri bortsett från de som är psykiskt sjuka. Det går inte att förstå världen utan fördomar [nej]. I alla fall inte och samtidigt behålla någon psykologisk

friskhet, tror jag. Sen får man ju vara medveten om att man har det men det kan ju vara, det är något som jag får reflektera över hela tiden så det inte... försöka medvetandegöra sina egna fördomar [mm], för att på det sättet liksom kunna förhålla sig till dem [mm]. Vad det klart att förståelsen då för människor som ja, typexemplet är väl förståelsen för unga, riktigt unga människor, deras levnadsvillkor och sånt där [ja] det är mycket som är grunden för olika handlingar och sådär... kanske man inte riktigt har fått kläm på om man är 70 plus, jag även för den delen men kanske något mer.

(se Bilaga 3, s. 2).

Att nämnden inte fullt ut speglar samhällsinvånarna påverkar arbetet i domstol är inte IP 10 säker på. Det är i så fall, enligt informanten, att alla luckor och perspektiv inte fullt tillgodoses (se Bilaga 12, s. 2).

[...] och numera är det väl ännu mer högaktuellt med det etniska perspektivet, då att alla inte har den här svenska bakgrunden alltid utan att man faktiskt har lite olika bakgrunder ibland som sagt. Så att det kanske hade varit lämpligt att försöka lyfta upp de grupperna lite grann. Men om det är ett problem det vet jag inte riktigt, det har jag nog inte riktigt funderat på.

(se Bilaga 12, s. 2).

Analys

En blandad sammansättning av nämndemän med bakgrunder i olika samhällsfärer och *kapitalformer* är nödvändig för en samlad bedömning och för en utveckling *fältet* som, enligt Bourdieu, sker genom konkurrens. En sammansättning som endast består av äldre nämndemän kan således vara problematiskt, även om de har en bred livserfarenhet och *kapital* i olika former kan det vara svårt att relatera till det *habitus* som återfinns i ungdomskulturer. En underrepresentation av individer med annan än svensk etnicitet kan skapa problem om någon av parterna under förhandling har utländsk bakgrund. Fördomar om hur människor från olika kulturers *habitus* ser ut kan vara skadligt för dömandet inom det *juridiska fältet*.

Det råder delade meningar kring huruvida yrkesgrupperna i samhället representeras genom nämndemännen. Speglar inte nämndemännen samtliga socioekonomiska skikt kan förståelsen av de som inte erhåller samma *kapital* vara bristfällig. Att inte kunna relatera till dessa individer torde skapa en vinklad bedömning inom det *juridiska fältet*. Det vore fördelaktigt om nämndemännen tillsammans speglar så många *fält* och *habitus* som möjligt. Då nämndemännen innehar olika *habitus*, *kapital* och är verksamma på olika *fält* bidrar nämndens sammansättning till att vissa konstellationer medför bredare perspektiv än andra, vilket IP 12 ger uttryck för. Om nämnden ska fullt kunna spegla allmänheten är detta nödvändigt. IP 1 menar emellertid att livserfarenheterna kan påverka dömandet i negativ riktning då fördomar angående andras *habitus* och verkan i andra *fält* kan skapa problem.

5.3 Politisk rekrytering och inverkan

Nämndemännen nomineras genom de olika politiska partierna och väljs, som presenterats under kapitel 2, av kommunfullmäktige, respektive landsfullmäktige. Den politiska rekryte-

ringen har medfört stor kritik för nämndemannasystemet, vilket informanterna i denna studie fått ta ställning till.

Majoriteten av informanterna uppgav att den politiska rekryteringen av nämndemän inte är att föredra, problemet ligger i brist på andra alternativ. Bland annat uttrycker IP 11 att den nuvarande rekryteringen inte är optimal och att det har skett flertalet försök att finna ett bättre system men som inte lyckats (se Bilaga 13, s. 6). IP 1 menar att det är fullständigt sanslöst att det får fortgå en politisering av domstolsväsendet på detta sätt och att det förekommer att nämndemän får avsluta sitt uppdrag på grund av uttalanden, inte nödvändigtvis partipolitiska, men som skett i politiska sammanhang. Det finns risk för en kollision mellan den politiska verksamheten och ens nämndemannauppdrag. Informanten betonar även att i en normal fungerande rättsstat så hålls den dömande och lagstiftade makten frånskilda. Det är, enligt IP 1, häpnadsväckande att dessa inte är skilda från varandra och att systemet hade behövt ändras men de politiker som hade behövt förändra det är de som vill ha kvar systemet (se Bilaga 3, s. 6-7).

IP 4 ger uttryck för att det finns en risk att uppdraget kan ses som politiskt på grund av den politiska rekryteringen och menar att det finns en smittoeffekt som inte är bra för själva systemet på ett abstrakt plan. Informanten vidareutvecklar detta genom att poängtera att även yrkesdomarna bär på ryggsäckar och egna värderingar (se Bilaga 6, s. 5). IP 4 berättar även om sina egna erfarenheter av effekterna av den politiska rekryteringen:

Jag har varit med om politiska partier som har nominerat nämndemän i akt och mening att försöka förändra innehållet i gällande rätt [...] Då har man missuppfattat sitt uppdrag [...] Samtidigt fick vi debatt från andra hållet, att vi nominerade sverigedemokrater, att Sverigedemokraterna kom in i domstolen när deras partipolitik är väldigt tydlig.

(se Bilaga 6, s. 5).

Detta visar, enligt IP 4, på olika former av smittoeffekter och innebär en svaghet inom nomineringssystemet. Det märks emellertid inte vilken partitillhörighet den enskilda nämndemannan har men olika fördomar kan komma till stånd: *”Däremot kan jag möjligen säga att ’nu har jag han. Han är allmänt invandrarfientlig’ eller ’den här personen har en konstig bild av vad kvinnor gör och inte gör’”* (se Bilaga 6, s. 6). Det gäller även att domaren ska vara tydlig med vad man kan och inte kan göra. Det förekommer dock att nämndemän, även om det är väldigt sällsynt, kör över den typen av åsikter och säger saker som *”jag struntar i att han är svensk medborgare, han ska ändå utvisas”* (se Bilaga 6, s. 5). Samma informant ger exempel på de som jobbat inom försäkringsbranschen och anser att straffet för försäkringsbedrägerier nog borde vara, om inte dödstraff så åtminstone livstid. Människor är präglade av sina erfarenheter och det är ett mer generellt bekymmer än den politiska rekryteringen enligt IP 4.

Även om nämnden sköter sig och inte driver politik i rätten så riskerar däremot allmänheten att få den uppfattningen (se Bilaga 6, s. 6). IP 9 har emellertid en positiv inställning till den politiska rekryteringen av nämndemän:

Det låter som, politisk rekrytering, vad menar man med det? Ja, det innebär då i rätt stor utsträckning att det är människor som är vana att sitta i en beslutande församling och ta ställning till olika saker i demokratisk ordning. Ja, i det systemet vi har för att komma fram till saker överlag i samhället. Det tror jag är en ganska bra bakgrund.

(se Bilaga 11, s. 5).

Majoriteten av informanterna menar dock att det inte förekommer några politiska argument vid överläggningar och att de sällan vet vilken politisk bakgrund nämndemännen har. IP 1 berättar att hen inte varit med att det förekommit några politiska argument vid överläggningar och att nämndemännen har förstått sin roll, att domstolen inte är en plats för partipolitik, men att det istället handlar om hur det ser ut (se Bilaga 3, s. 7):

Man tänker sig att man har ett familjemål med två homosexuella föräldrar som har barn ihop och som tvistar, sen har du tre KD-politiker som sitter som nämndemän, att de kanske man inte vill ha då. Och jag tror inte, det hade överhuvudtaget inte spelat någon roll, det hade inte talförts någon politik där men där är skillnaden mot teori och praktik, det ser inte bra ut och det går att misstänka hela systemet att man har den här partipolitiska kopplingen och det är inget bra.

(se Bilaga 3, s. 8).

IP 1 tror vidare inte att allmänheten har kunskap om hur nämndemännen utses och hur det går till i praktiken men om någon skulle sätta sig in i det skulle det vara klart att den partipolitiska kopplingen mellan nämndemannasystemet och politiken skulle försvaga dess förtroende (se Bilaga 3, s. 9). Domstolarna är en av grundbultarna i samhället och om det inte finns ett förtroende för dessa löses, enligt IP 3, samhällskroppen upp. Förtroendet är det yttersta värdet för rättssäkerheten och om nämndemännen inte respekterar det som ordföranden säger utan istället verkar för att föra sin privata uppfattning, menar informanten: *”Då närmar vi oss godtycke och kanske den totalitära staten, maktmissbruk och det är vidrigt”* (se Bilaga 5, s. 10-11). IP 3 meddelar däremot att hen aldrig varit med om något sådant (se Bilaga 5, s. 11).

IP 9 berättar att vi alla är styrda av våra värderingar och bakgrund men tror inte att nämndemännen är särskilt mycket mer styrda än vad yrkesdomaren är av sina värderingar, det handlar om människor och inte maskiner. Informanten menar också att det sällan märks vilken politisk tillhörighet nämndemännen har och att det snarare är häpnadsväckande då svaren från nämnden inte alls är lika de svar som kan förväntas utifrån deras politiska uppfattning (se Bilaga 11, s. 6). Däremot berättar IP 5 att det många gånger går att gissa vilken partipolitisk tillhörighet nämndemännen har beroende på de resonemang som förs under överläggningen

(se Bilaga 7, s. 6). Detta kan påverka var nämndemannen anser att straffvärdet bör vara men hålls i enlighet med gällande rätt: ”[...] *det finns ett spann då mellan tio till tolv månader [mm] så är det alltid någon som ligger på tolv månader och någon så har jag någon som ligger på tio*” (se Bilaga 7, s. 8). Enligt IP 6 kan en kategorisk inställning till personer med mörkare hy märkas bland nämndemän från Sverigedemokraterna. Informanten menar att det inte går att bortse från möjligheten att det finns något som nämndemannen har lagt i vågskålen angående individens bakgrund. Detta ger uttryck i en önskan om längre straff vid överläggningen (se Bilaga 8, s. 14).

Analys

Det *juridiska fältet* och det *politiska fältet* är vanligtvis skilda, förutom i lagstiftningsprocessen där det politiska kommer att påverka det *juridiska fältet*. I den dömande verksamheten torde båda *fält* vara skilda men på grund av den rekryteringsprocess av nämndemän som föreligger inkräktar det politiska på det *juridiska fältet*. De aktörer som är verksamma inom det *juridiska fältet borde*, enligt Bourdieu, strida mot externa hot som kan påverka rättsskipningen.

Rekryteringen syftar emellertid till att de båda *fälten* skall hållas skilda och att det *politiska fältet* enbart fungerar som en urvalsgrupp av livserfarna individer med samhällsengagemang och erhållandet av olika *kapital*. IP 1 uttrycker att det är av central vikt att den dömande och lagstiftande makten hålls skilda och att nuvarande system kan innebära en politisering av domstolsväsendet. Det externa hotet, som Bourdieu bland annat talar om, i form av partipolitiska påtryckningar kan således komma till stånd internt inom den dömande verksamheten genom lekmannadomarna. Det *politiska fältets* verkan inom det juridiska berättar bland annat IP 4 om. En nominering av nämndemän med syftet att ändra gällande rätt torde vara ett tydligt tecken på vad Bourdieu menar är en strid mellan olika *fält*.

Majoriteten av de lagfarna domarna anser däremot inte att det förekommer några politiska argument vid överläggningarna och risken för politisering av denna del av det *juridiska fältet* torde inte vara allt för omfattande. De etablerade inom det *juridiska fältet* försvarar sig genom att vara tydlig med att inte acceptera inflytande från det *politiska fältet* som nämndemännen emellanåt ger uttryck för. Det är av central vikt att konkurrensen inom det *juridiska fältet* inte är influerat av partipolitiska åsikter utan istället verkar för en mer objektiv samlad bedömning som inte är färgad av nämndemännens tillhörighet inom det *politiska fältet*. Bland annat förklarar IP 1 att det är mer en fråga om hur allmänheten ser på den politiska tillhörigheten av nämndemännen och huruvida det påverkar utgången av målet. Enligt IP 1 förekommer det inte några strider mellan det juridiska och *politiska fältet* under överläggningarna men den kollision som sker av det juridiska och *politiska fältet* kan innebära att allmänhetens förtro-

ende för den dömande verksamheten riskeras och medför då, enligt IP 3, att samhällskroppen kan lösas upp.

5.4 Rättssäkerhet

Vid studiens inledande fas var mitt huvudsakliga mål att undersöka nämndemännens inverkan på rättssäkerheten. Under studiens gång insåg jag däremot att det i verkliga fallet var en fråga om så mycket mer, vilket övriga teman belyser. Nedan följer en sammanfattning om vad samtliga lagfarna domare anser kring nämndens verkan på rättssäkerheten.

IP 7 anser inte, generellt sätt, att nämndemännen försvagar rättssäkerheten. Däremot har det förekommit rättegångar där nämndemän har haft kontakt med pressen och det har även förefallit olika jävssituationer. I detta avseende försvagar nämndemännen rättssäkerheten. Informanten menar vidare att nämndemännen förstärker denna i underinstanserna genom deras insynsfunktion i den dömande verksamheten (se Bilaga 9, s. 8-9). IP 12 poängterar också att det är insynen i rättsväsendet som rättfärdigar medverkandet av nämndemän och att även om nämndemännen inte representerar allmänheten på ett adekvat sätt är informanten positiv till deras närvaro inom dömandet. Det är bra ur en rättssäkerhetssynpunkt att det finns en inblick samt att den juridiska domaren får förklara vad de olika reglerna betyder (se Bilaga 14, s. 3). IP 12 utvecklar vidare att det är viktigt med insynen inom överläggningen men att det förekommit flera olika fall där nämndemän inte fullt begripit tystnadsplikten och jävsfrågor, vilket varit negativt mot rättssäkerheten (se Bilaga 14, s. 6). Allmänhets insyn legitimerar och stärker, enligt IP 12, rättssäkerheten på ett psykologiskt plan. Även om det är sällan som nämndemännen är skiljaktiga är det väldigt viktigt med öppenheten (se Bilaga 14, s. 8).

IP 10 berättar att om nämndemännen tar uppdraget på allvar och speglar det allmänna omdömet utgör de inget problem för rättssäkerheten. Insynsfunktionen tas upp även i denna intervju men informanten menar att det finns enstaka personer som inte riktigt uppfyller de krav som ställs på nämndemännen. Dessa nämndemän kastar en skugga på hela institutet men informanten poängterar att det inte är något generellt problem utan mer individbaserat (se Bilaga 12, s. 6). Insynsfunktionen är något som är ständigt återkommande i de olika informanternas utsagor. IP 6 menar däremot att nämndemännen fördröjer rättssäkerheten genom att de kan rösta ner yrkesdomaren och att domen sedan får gå upp till nästa instans för att rättas: *”Alltså så rättssäkert är det ju inte att ha med människor som inte kan systemet. Det kan jag väl tycka, och de är ju inte där som någon slags rättssäkerhetsgaranti på det viset [...]”* (se Bilaga 8, s. 15). IP 4 ger uttryck för att nämndemännen inte försvagar rättssäkerheten men att problemet ligger i att nämnden inte gör tillräckligt med nytta för deras kostnad (se Bilaga 6, s. 7):

[...] det finns enskilda situationer där det går åt helsike men det har vi ett överklagande-system som fixar till [mm]. Så att även om det säkert går att hitta nått enstaka fall där det på grund av nämndemännens inblandning har blivit fel så måste man vara ödmjuk och säga att det finns ju feldömda mål som inte beror på nämndemän, så nej jag tycker inte de försvagar.

(se Bilaga 6, s. 7-8).

IP 4 utvecklar vidare att nämndemännen inte heller ökar rättssäkerheten men uttrycker att det finns kloka nämndemän som bidrar till en god diskussion vid bevisvärdering. Det är däremot enligt informantens uppfattning att det är väldigt sällan som diskussionen väl behövs och att den sällan påverkar utgången, nämndemännen är då inte värda den kostnad som de medför (se Bilaga 6, s. 8).

Kostnaden av överklaganden och prövning i överrätt är något som, enligt IP 2, anser försvagar rättssäkerheten: *”Jag kan ju tycka på alla de här dumheterna som har skett och hur mycket det har kostat. De försvårar ju rättssäkerheten på så vis att vi lägger miljontals kronor på saker och ting som aldrig skulle ha skett [...]”* (se Bilaga 4, s. 11). Genom vägledningen av den juridiske domaren, menar IP 11, att systemet fungerar under överläggningarna: *”[...] jag känner mig trygg i att vi har ett system där vi har hederliga och kompetenta juristdomare och sköter de sitt arbete i ordföranderollen så ska inte nämndemännens osakliga argument kunna, sätt att tänka, kunna slå igenom då”* (se Bilaga 13, s. 8). IP 11 beskriver att de gånger som yrkesdomaren blir överröstad överklagas domen regelmässigt till hovrätt där juristerna är i majoritet och rättas till, vilket innebär att det inte utgör någon fara för rättssäkerheten. Informanten menar vidare att nämndemännen förvisso inte förstärker rättssäkerheten heller (se Bilaga 13 s. 8-9).

Även IP 5 anser varken att nämndemännen försvagar eller förstärker rättssäkerheten, informanten ser istället nämndemännen som allmänhetens inflytande samt insyn i den dömande verksamheten och ger således legitimitet åt domstolsväsendet. Informanten menar vidare att domsluten inte skulle se så annorlunda ut om det inte hade funnits nämndemän då hen inte vet om nämnden tillför något i detta avseende (se Bilaga 7, s. 9). Nämndens påverkan är, enligt IP 8, förhållandevis liten i mer tekniskt komplicerade mål, exempelvis vid ekonomisk brottslighet: *”[...] det hade ökat effektiviteten och professionalismen i vissa typer av mål om man inte hade haft nämndemän, det tror jag”* (se Bilaga 10, s. 7), *”[...] liksom komplicerad brottslighet där det är svårare att, där det är mer juridiskt komplicerade frågor. Så att det tror jag men jag tror att resultatet ur ett rent rättssäkerhetsperspektiv hade kanske inte påverkats så väldigt mycket”* (se Bilaga 10, s. 7). Däremot anser bland annat både IP 8 samt IP 3 att nämndemännen förstärker rättssäkerheten genom deras kontroll och insyn (se Bilaga 10, s. 7 &

Bilaga 5, s. 8). IP 9 uttrycker ett ytterligare skäl för nämndemännens förstärkande av rättssäkerheten:

Alltså det finns ju, om man tittar liksom historiskt sådär så är det ju inte så att om du har haft liksom, låtit enbart fackjurister och domare sköta allting så har inte det alltid lett till väldigt bra saker. Du kan ta till exempel Tyskland på 30, 40-talet där liksom domarkåren dömde folk till döden för allt möjligt som nazisterna hade hittat på va [mm]. Ja, det finns många exempel på det, så teknokratier där du har en yrkeskår som får bestämma själv, det här kan vara kontroversiellt på ett vis men alltså det är ju inte självklart att de håller stånd alltid liksom, i alla sammanhang [mm].

(se Bilaga 11, s. 7).

Vid överläggningar tvingas yrkesdomarna klargöra sitt tankesätt, vilket, enligt IP 1, kan vid enstaka tillfällen leda till att något tankefel uppenbarar sig. Detta har enligt informanten inget att göra med nämndemännens kunnande eller inflytande men själva tillvägagångssättet i sig blir en rättssäkerhetsgaranti då ens resonemang tvingas förklaras öppet (se Bilaga 3, s. 6). Å andra sidan menar informanten att det är en rättssäkerhetsfråga angående hur systemet ser ut och att det kan fattas misstankar mot det på grund av de människor som befolkar det. Detta i kombination med den juridiska okunskapen som i enskilda fall kan spelas över och leda till felaktiga utgångar försvagar, enligt informanten, rättssäkerheten. I intervjun förs både argument för och emot men på det hela taget menar IP 1 att nämndemannasystemet nog inte förstärker rättssäkerheten. På fråga om systemet försvagar rättssäkerheten svarar informanten: ”Vi nöjer oss med att säga att den inte stärks (skrattar)” (se Bilaga 3, s. 8-9).

Analys

Även om majoriteten av informanterna inte anser att nämndemännen försvagar rättssäkerheten är det flertalet som menar att nämndemännens medverkan på det *rättsliga fältet* inte heller förstärker rättssäkerheten. Bristande erfarenhet inom det *juridiska fältet* ger upphov till ett *habitus* som inte alltid gynnar deras deltagande, vilket utmynnat i jävsituationer samt kontakt med pressen. Enligt IP 10 kastar de bristande nämndemännen en negativ skugga över systemet och dess medverkan på *fältet*. Även om konkurrensen i form av skiljaktiga meningar är få kan avsaknaden av *juridiskt kapital* i sig vara en rättssäkerhetsbrist då deras individuella röst väger lika tungt som yrkesdomarens. Det torde vara fördelaktigt för det *juridiska fältet* att inneha aktörer vars *kapital* och *habitus* är verksamt på *fältet*, vilket en del av informanterna menar att nämnden saknar.

Nämndemännens inverkan på det *ekonomiska kapitalet* ges även uttryck för hos en del av informanterna. IP 4 menar att nämndemännen är skadliga för domstolens *ekonomiska kapital* då de utgör en större kostnad än deras bidragande till utveckling inom det *juridiska fältet*. Det hade enligt informanten istället varit bättre att rekrytera yrkesdomare som är etablerade på

fältet och bidrar med dem *kapital* som nämnden saknar, vilket således skulle utveckla *fältet*. Bristen på *kapital* och kunskaper inom det *juridiska fältet* kan, om även sällan, leda till onödiga överklaganden som medför annars icke existerande kostnader. Bristen på nämndemännens *juridiska kapital* blir tydlig i mål med komplex juridik och där deras påverkan inom *fältet* blir förhållandevis liten. Effektiviteten och professionalismen i dessa typer av mål hade således ökat, enligt IP 8, ifall rätten endast bestod av de som besitter sådant *kapital*. IP 9 beskriver, genom att ge exempel på nazisttyskland att teknokratier inte alltid leder till fördelaktiga resultat. Det kan således ses som positivt att människor som innehar olika *kapitalformer* konkurrerar inom *fältet* gör en samlad bedömning. Vid förklaring av de juridiska argumenten för de som inte besitter *kapitalformen* kan även, enligt IP 1, tankefel uppenbaras. Endast närvaron av nämndemän kan således öka rättssäkerheten även om de inte tillför något till *fältet*. Deras medverkande inom *fältet* bidrar även, enligt IP 5, till legitimitet från allmänhetens sida och är då även en utveckling av *fältet* i sig.

Flertalet informanter berättar om vikten av insynen i den dömande verksamheten och nämndemannens medverkan inom det *rättsliga fältet* innebär att yrkesdomaren förklaringsförmåga och *habitus* spelar en central roll för vägledningen av det som Bourdieu skulle beskriva som nykomlingar på det *juridiska fältet*.

5.5 Förändring av nämndemannasystemet

Då avskaffandet av nämndemannasystemet diskuterats vid flera tillfällen ansåg jag att det var lämpligt att fråga samtliga intervjupersoner om nämndemannasystemet borde avskaffas samt vilka andra alternativ som vore fördelaktiga.

IP 6 ställer sig positiv till en avförskaffning av nämndemannasystemet och menar på att offentlighetsprincipen, att vem som helst kan närvara vid förhandling, är tillräckligt med insyn i den dömande verksamheten. Överläggningen är däremot skyddad av sekretessbestämmelser, vilka även gäller för nämndemännen: ”[...] om nämndemännen nu ska vara en garant för att det inte händer något där så är de ju också bundna av det. Och alltså det, grejen är ju det att jag inte riktigt är säker på att de håller på det själv” (se Bilaga 8, s. 19). Vidare menar informanten att det är svårt att avskaffa ett system som är djupt historiskt rotad men även att ”[...] då tycker jag kanske att det skulle vara ett institut som har en ganska hög *qualité* [...]” (se Bilaga 8, s. 19). Det är väl värt att värna om de grundläggande rättssäkerhets- och demokratiprinciperna och det är därför som IP 8 ställer sig positiv till nämndemannamedverkan men att de nuvarande rekryteringsförmågorna borde funderas över (se Bilaga 10, s. 9). Även IP 10 ställer sig positiv till nämndemannamedverkan trots att det behöver ske en utveckling. Informanten poängterar också att systemet funnits under en lång period medan samhället har förändrats, vilket föranleder att systemet bör ses över, speciellt i rekryteringsprocessen samt

hur deras inflytande bör se ut. Ändringen bör enligt informanten ske successivt, och uttrycker bland annat följande (se Bilaga 12, s. 7):

Jag vet inte om det är det bästa heller utan i så fall får man reformera det på ett sätt och efterhand kan jag inte riktigt se om man reformerar, tillslut kanske det blir att det blir överflödigt eller att det mister den funktion det har idag, det vet jag inte men att avskaffa det helt för tillfället tror jag är väldigt svårt.

(se Bilaga 12, s. 7).

Informanternas syn på rekryteringsprocessen är något som tidigare utretts i studien. Även om de intervjuade anser att nämndemännen bör avskaffas eller ej är de flesta ense om att en förändring av rekryteringen är nödvändig. IP 3 anser inte att nämndemännen bör avskaffas men betonar vikten av att det krävs en djupare analys kring just rekryteringen men även angående omröstningsreglerna än den utredning som gjordes 2013 (se Tidigare forskning, kapitel 2) som, enligt informanten, var ganska tandlös (se Bilaga 5, s. 8-9). Även om IP 11 inte kan återge utredningen från 2013 i detalj ansåg informanten att det kändes väl avvägt då det presenterades och menar att nämndemannasystemet borde avskaffas, dock inte helt och hållet. Utredningen var inspirerad av det finländska rättssystemet som inte har nämndemän i alls samma utsträckning och informanten är övertygad om att det även skulle fungera i Sverige (se Bilaga 13, s. 9).

Jag ser inget jättestort behov av nämndemän [nej] faktiskt och spiken i kistan som sagt, det var ju när det visade sig att allmänheten faktiskt inte har så stort förtroende för nämndemännen [nej]. Så jag tror inte att, alltså vi, domstolarna och domarna lever ju på att medborgarna har ett hyffsat eller ett bra förtroende för domstolarna [ja] och jag tror inte att allmänhetens förtroende för domare och domstolarna skulle påverkas av att man tog bort nämndemän, så att säga ”detta är fruktansvärt”. Så jag tror att vi skulle få ett lika bra eller bättre system utan nämndemän.

(se Bilaga 13, s. 9).

IP 12 poängterar att nämndemännen kanske inte borde medverka i den nuvarande utsträckningen men att någon form av insyn i den dömande verksamheten är nödvändigt för att undvika ett allt för slutet system. Insynsfunktionen kan enligt informanten ske på annat sätt, exempelvis i medverkan genom medborgerlig plikt då nämndemännen inte avspeglar samhällsmedborgarna i stort (se Bilaga 14, s. 8). Insynen är även av stor vikt för IP 1, som vidare anser att nämndemannasystemets nuvarande form borde förändras (se Bilaga 3, s. 9).

IP 2 anser emellertid att nämndemannasystemet borde avskaffas med full verkan. Informanten utvecklar vidare att hen hade tagit för givet att det nämndemannamedverkan i hovrätt skulle avskaffas då deras funktion där är helt meningslös, det vågades däremot inte och det är en för politisk het fråga som ingen vågar ta i (se Bilaga 4, s. 12).

Nej men det är politiskt självmord att ta upp frågan om nämndemannainstitutet. Vi kommer ju hela tiden lagförslag och lagförslagen kommer ju då från, är ju juridiskt baserade,

från jurister som gör utredningarna. Men sen kommer det upp och ska genomföras, då vågar inte politikerna ta i det för att det ska gå igenom va, för då vet de att då får man ju, då är det politiker som blir drabbade [ja] och politiker, och då blir det en politisk fråga och då släpps det som en het potatis. Så har det gjorts varje gång [...] Om inte annat då, lagförslaget, det senaste, det tyckte jag var alldeles utmärkt. Som sa då att var det mer än två års fängelse i straffskalan, det hade jag köpt, hade jag tyckt vara alldeles utmärkt. Häktade mål till exempel, häktade mål med mer än två års fängelse i straffskalan, där kan vi ha nämnd [mm] så det inte ser ut som att jag sitter ensam, då kan nämnden sitta med mig [...] Det hade jag köpt rakt av. Men i de här vanliga enkla tingen vi har, det är helt onödigt, kostar bara en massa pengar.

(se Bilaga 4, s. 12).

Även IP 5 anser att det inte är nödvändigt med nämndemannamedverkan i hovrätt: ”[...] *ska man renodla hovrätternas roll och göra det till någon ordentlig överprövning på juridisk grund [ja] då har inte nämndemän där att göra [...]*” (se Bilaga 7, s. 11) men poängterar viktigen av att alla demokratiska rättsstater har någon form av insyn eller inflytande av allmänheten. Offentlighetsprincipen är inte tillräcklig för denna insyn då det bygger på att allmänheten närvarar vid förhandling, informanten påpekar att alla som har varit i en tingsrätt ser att det är få som sitter som åskådare. Informanten lyfter vidare fram jurysystemet som ett alternativ eller kollektiva rösträttsregler. Ett kollektivt rättssystem skulle, enligt IP 5, ge mer makt åt domaren då denne nästan alltid har minst en nämndeman med sig, ska nämnden då rösta i grupp och inte kan enas kan de således inte överrösta yrkesdomaren. Nämndens inflytande över utgången försvinner då. Ett annat alternativ som informanten lyfter fram är att nämndemännen inte ska medverka i allt för bagatellartad brottslighet, i enlighet med utredningen som kom 2013 (se Bilaga 7, s. 9-11). IP 7 anser att det inte är en bra idé att avskaffa nämndemannasystemet, däremot skulle antalet eventuellt kunde minska till två. Informanten ställer sig inte heller negativ till utredningen som kom 2013 i avseendet att fler mål skulle kunna tas utan nämndemän (se Bilaga 9, s. 9).

Om det sker en frigörelse helt från den politiska verksamheten tycker IP 4 att nämndemannasystemet är en god idé, detta tror dock inte informanten är möjligt. De förslag som återfinns i nämndemannautredningen 2013 borde åtminstone genomförts: ”*Men hade jag fått välja själv så hade jag hellre förstärkt domstolen med två och en halv yrkesdomare än att ha nämndemännen kvar*” (se Bilaga 6, s. 9). IP 9 ger däremot uttryck för att det hade varit fullständigt idiotiskt att avskaffa nämndemannasystemet (se Bilaga 11, s. 3).

Analys

Fyller inte nämndemännen den insynsfunktion, som IP 6 menar tillgodogörs tillräckligt av offentlighetsprincipen är deras medverkan inom *fältet* i denna bemärkelse överflödiga. Kan systemet tillgodogöras av andra aktörer torde denna insyn inom det *rättsliga fältet* inte vara nödvändig. Däremot menar IP 5 på att offentlighetsprincipen inte är tillräcklig för insynen i

det *rättsliga fältet* då det inte är sällan som få åskådare medverkar vid förhandling. Undvikandet av ett slutet system är av central vikt för den dömande verksamheten och det *juridiska fältet*. Då överläggningarna är skyddade av sekretess innebär det att inom denna del är det *rättsliga fältet* helt skyddad från kritik och konkurrens från övriga *fält*, förutom genom nämndemannamedverkan. Avsaknaden på konkurrens kan, enligt Bourdieu, även hindra *fältets* utveckling. Då allmänheten inte får någon insyn i överläggningen kan det således vara fördelaktigt att nämndemännen, även om de annars medverkar på det *politiska fältet*, får en insyn i den mest slutna del av det *rättsliga fältet*.

Nämndemännen erhåller inget *juridiskt kapital* och är inte, som tidigare beskrivet, ämnade tillföra något annat än gott omdöme och livserfarenhet, vilket innebär att det hade varit fördelaktigt att finna en annan rekryteringsgrupp utanför det *politiska fältet* för att inte riskera färgning och partipolitisk agenda inom det *rättsliga fältet*. Då nämndemännen vanligtvis är verksamma aktörer inom det *politiska fältet* uppstår denna risk. Frigörelsen från den politiska verksamheten är, enligt IP 4 nödvändig för ett fungerande nämndemannasystem.

Majoriteten av informanterna anser att nämndemannens medverkan i hovrätt borde avskaffas på grunderna att det där sker en rent juridisk prövning, aktörernas avsaknad av *juridiskt kapital* torde således medföra väldigt liten påverkan inom denna del av *fältet*. Avskaffning av nämndemännen är emellertid en fråga för det *politiska fältet*, där de politiker som sitter som nämndemän verkar. Politikerna utövar sitt *politiska kapital* inom det egna *fältet* och en avskaffning av det egna uppdraget borde således vara problematiskt. Den statligt offentliga utredning som genomfördes 2013 är återkommande i informanternas svar och att fler mål borde kunna tas utan medverkan av nämndemän, detta för att öka effektiviteten på *fältet* men även för att sänka kostnaderna. IP 4 ger uttryck för att det hade varit fördelaktigt att istället förstärka domstolarna med yrkesdomarna, och således ytterliga öka det *juridiska kapitalet* inom *fältet*.

Om en utav funktionerna av nämndemannasystemet är att öka legitimiteten för den dömande verksamheten är det av central betydelse att allmänheten verkligen har ett stort förtroende för nämndemännen, vilket, enligt IP 11, de inte har. Nämndemannens funktion inom det *rättsliga fältet* är i så fall skadlig.

5.6 Sammanfattning

Det råder delade meningar huruvida nämndens medverkan i den dömande verksamheten gynnar arbetet på fältet eller inte. Majoriteten av informanterna är emellertid ense om att någon form av förändring är att föredra, vare sig det gäller den politiska rekryteringen eller deras medverkan i de mål som behandlar bagatellartad brottslighet. Lekmannadomarnas avsaknad av juridisk kompetens har enligt vissa informanter större påverkan på verksamheten än andra.

Samtliga delar i detta avsnitt innehåller dessa delade meningar, oavsett om det gäller deras påverkan på rättssäkerhet, deras fortsatta varande i rättssystemet eller om de representerar allmänheten. Sammanfattningsvis innebär nämndemannamedverkan både flertalet för- och nackdelar, vissa av större betydelse än andra. Det är även av relevans att nämna att samtliga intervjupersoner tillfrågades om tystnadsplikten avseende överläggningar hade påverkat svaren till intervjun. På denna fråga svarade endast två intervjupersoner jakande. IP 12 berättade att detta gällde frågan om nämndemännens politiska tillhörighet kunde urskiljas. Ibland kan informanten göra det men det är svårt att förklara utan att gå in på specifika mål (se Bilaga 14, s. 7). Vidare förklarar IP 2: ”*Jag hade ju kunnat berätta betydligt mer. Ja, jag hade kunnat ge dig en hel del som hade fått dig att baxna om vad vi får höra under den där överläggningen*” (se Bilaga 4, s. 13)

6. Slutsatser

För att återigen anknyta till studiens frågeställning: *Vilka erfarenheter har lagfarna domare av arbete med nämndemannainstitutet inom södra Sveriges tingsrätter studerat utifrån ordinarie domares erfarenhet i tingsrätt?* Kan det sägas att de olika lagfarna domarna har väldigt olika erfarenheter och åsikter kring det nuvarande nämndemannasystemet. Studien har, som tidigare nämnts, resulterat i relativt delade meningar kring nämndemannasystemets funktion och legitimitet. Deras medverkan i den dömande verksamheten föranleder olika konsekvenser, både positiva och negativa.

Den bristande kompetensen och avsaknaden av *juridiskt kapital* hos nämndemännen kan bidra till hindrande av den dömande verksamheten, då de är satta att bedöma information som ibland kräver lång utbildning. Det finns nämndemän som klarar av uppgiften men problem uppstår på grund av den skiftande kompetensen. Har nämndemännen då problem att urskilja viktig information från oväsentlig blir det uppenbart att det hindrar verksamheten. Avsaknaden av *juridiskt kapital* ger även ett större utrymme för tyckande som inte har stöd i lag bland nämndemännen. Kvaliteten av det rättsliga arbetet hade i så fall ökat med en överrepresentation av juridiska domare i tingsrätt. Flertalet informanter menar emellertid att den lagfarna domaren vägleder nämnden i rätt riktning och då det sällan förekommer skiljaktiga meningar torde inte avsaknaden av *juridiskt kapital* påverka utgången av målen i allt för omfattande utsträckning. Då en del av informanterna inte menar att nämndemännen påverkar dömandet kan däremot deras medverkande ifrågasättas.

Nämndemännen används som ett verktyg inom den dömande verksamheten för att motverka teknokrati och för att skapa en legitimitet hos samhällsmedborgarna, det är därför av stor vikt att nämndemännen verkligen representerar allmänheten i sitt uppdrag. Majoriteten av infor-

manterna har gett uttryck för att nämnden däremot inte speglar samhällets olika delar, bland annat olika socioekonomiska skikt och genom den rådande åldersstrukturen, huruvida detta påverkar dömandet råder det däremot delade meningar om. Då de olika nämndemännen erhåller skilda erfarenheter medför olika sammansättningar bredare perspektiv än andra. Fördomar av olika samhällsgrupper kan utgöra viss problematik. Ett etniskt perspektiv är i dagsläget av stor betydelse men då nämnden kan sakna detta täcks inte perspektivet fullt ut beroende på nämndens konstellation. Aspekten gällande tillförandet av ytterligare synvinklar för ett mer omfattande beslutsunderlag tillgodoses då inte i detta avseende.

Det är vidare endast IP 9 som ställer sig positiv till politiska rekryteringen av nämndemän. Övriga informanter, även de som är för lekmanamedverkan, ger uttryck för att denna rekrytering inte är att föredra. Det föreligger däremot en brist på andra alternativ. De delade meningarna inom detta område rör istället om den politiska rekryteringen påverkar den dömande verksamheten. Det *politiska och rättsliga fältet* borde åtskiljas i denna form av maktutövning. Risken att nämndemännen uppfattar uppdraget som politiskt föreligger enligt informanterna, vilket äventyrar objektiviteten i dömandet. Även om majoriteten av informanterna inte upplevt politiskt färgade argument vid överläggningar torde den politiska rekryteringsprocessen föranleda ett minskat förtroende från allmänhetens sida. Det är i stället nämndemännens egna subjektiva värderingar som skapar ett större problem.

Nämndemännens inverkan på rättssäkerheten har visat sig vara en fråga som kan vara svår att ta ställning till. Det kan sägas att nämndemännens medverkan kan både förstärka och försvaga rättssäkerheten. Flertalet informanter har betonat vikten av den insyn i den dömande verksamheten som nämndemännen bidrar till och värdet av att yrkesdomaren behöver förklara sitt tankemönster. Det kan dock ses som en rättssäkerhetsbrist att majoriteten av de som medverkar i dömandet inte erhåller det *juridiska kapital* som krävs för att göra en lagenlig bedömning, anser de sig erhålla kunskapen kan det även leda till omfattande konsekvenser. Vidare anser informanterna däremot att majoriteten av nämndemännen är utav bra kvalitet men de enstaka som inte är det bidrar till en negativ bild över hela systemet.

Nämndemannasystemets nuvarande form är av stort behov av förändring och översyn. Då samtliga informanter, förutom IP 9, antingen ansåg att systemet borde avskaffas eller förändras är dess legitimitet inom det rättsliga fältet förhållandevis låg. Det finns flertalet brister med det nuvarande systemet som borde förändras, vare sig det är utsträckningen de medverkar eller rekryteringsprocessen. Det hade således varit fördelaktigt om förslagen i den nämndemannautredning som publicerades 2013 genomförts.

Totalt ville tre av informanterna avskaffa systemet helt. En annan informant ansåg att nämndemannasystemet borde avskaffas, däremot inte helt och hållet. Vidare ansåg sju informanter

att nämndemannamedverkan var positiv i olika former men menade även att det krävdes en förändring av systemet, antingen av den politiska rekryteringen, rösträtten eller reducerad medverkan. Dessa informanter kan stundvis ses som ambivalenta då de pendlar mellan fördelarna och nackdelarna. Slutligen var det endast en informant som menade att det vore ”*fullständigt idiotiskt*” (se Bilaga 11, s. 3) att avskaffa nämndemännen.

6.1 Avslutande diskussion

Det har blivit uppenbart genom denna studie att nämndemannasystemet har sina fördelar, såväl som begränsningar. Insyn i en verksamhet som bedriver den enorma maktutövning som tingsrätter gör är onekligen av central betydelse. Har däremot inte samhällsmedborgarna ett förtroende för systemet kan det anses verkningslöst. Nämndemännens uppgift är bland annat att spegla allmänhetens värderingar och inflytande i den dömande verksamheten men huruvida de verkligen gör detta råder det delade meningar om. Deras tillförande av livserfarenheter vid dömandet är också begränsad och påverkar sällan utgången. Argumenten för lekmannamedverkan, med bakgrund till att deras kostnad och begränsande inflytande, torde således vara otillräckliga. Det är däremot viktigt att betona att flertalet av informanterna inte vill avskaffa systemet men då 11 av 12 lagfarna domare anser att det nuvarande systemet antingen borde avskaffas eller förändras krävs det ytterligare översyn kring fenomenet.

De olika informanternas utsagor har varit av olika kvalitet vilket medfört en minskad användning av en del informanter i somliga avsnitt. Det kan i sig innebära snedvridna resultat. För att motverka detta använde jag mig av ett så stort material som möjligt, vilket är en av anledningarna till jag använde mig utav 12 intervjuer.

Tillämpningen av Bourdieus teoretiska ramverk var till stor hjälp för analysen av de olika informanternas utsagor. Det möjliggjorde ett, som tidigare nämnt, brett perspektiv där samtliga delar av informanternas utsagor kunde belysas på ett adekvat sätt.

Under studiens genomförande fick jag återkommande förklara begreppet nämndemän för flertalet personer i min omgivning, och då det framkom att det var politiker med lika stor rösträtt som yrkesdomare fick jag ta del av flertalet förundrande svar. Det var även en person, efter vetskap om studien, som vägrade inse att nämndemännen kunde överrösta den juridiska domaren. Detta utgör självklart inte en kvalificerad grund för empirisk datainsamling men är trots allt utav intresse. Jag anser därför, baserat på den tidigare forskning som genomförts, informanternas utsagor och egna erfarenheter, att allmänheten inte är medveten om vilka som utgör majoriteten av domarna i tingsrätt samt vilken makt de har. Det är därför av värde att diskutera frågan angående hur de bidrar till legitimiteten i dömandet.

Skiljaktiga meningar är sällan förekommande och påverkar således inte målens utgångar på ett omfattande vis. Detta kan förklaras genom att nämndemännens tillförande av livserfaren-

heter ligger i linje med den juridiska domarens argumentation eller att nämndemännen håller med yrkesdomaren efter argumentation och vägledning. Bortsett från insynsfunktionen, som för övrigt är sekretesskyddad för alla deltagare, kan det argumenteras för att nämndemännen inte fyller någon funktion. Den slutna överläggningen gör det svårt för allmänheten att veta till vilken grad nämnden har tillfört något till domen. Genom mitt eget arbete inom tingsrätt har jag medverkat i cirka 50 överläggningar, varav majoriteten brottmål men även ett fåtal familjemål, och kan utifrån erfarenhet berätta att nämndemännen bidrar i väldigt skiftande utsträckning, vilket bland annat beror på deras personlighet. Det förekommer överläggningar där nämnden endast säger ”låter bra” men även fall där nämnden fört flitiga diskussioner med ordföranden som antingen resulterar i skiljaktiga meningar eller enighet.

Då den tidigare forskningen angående nämndemannasystemet är relativt begränsad anser jag att ytterligare forskning är nödvändig. Det hade varit av stor relevans att genomföra ytterligare kvalitativa intervjuer med både nämndemän och lagfarna domare i övriga delar av landet. Det hade även varit värdefullt att genomföra forskning angående nämndemäns medverkan i hovrätt och olika förvaltningsdomstolar. I övrigt så finner jag ett behov av genomförande av en ytterligare statlig offentlig utredning, liknande den som publicerades 2013, som leder till tryck för att de tidigare inte reflekterat kring andra alternativ, både nämndemannasystemet som helhet och den politiska rekryteringen. Detta ger bilden av ett system präglad av *doxa*, som kort presenterades i avsnitt 3.2. Nämndemannasystemet kan ses som odiskutabelt på grund av dess långa historia då de alltid förkommit i den dömande verksamheten. När jag, i forskarrollen, ställde frågor framkom således informanternas nya synpunkter. Jag har fått bilden av att flertalet av de domarna som ser både för- och nackdelar kanske för första gången får utveckla resonemang kring ämnet i en neutral miljö. Hur ofta diskuteras nämndemannasystemet bland lagfarna domare, sker en diskussion på djupet, är det sällsynt att det sker på ett mer systematiskt sätt? Jag kan emellertid inte befria mig från misstanken att erfarna domare inte diskuterar nämndemannasystemet på ett professionellt, systematiskt sätt.

7. Källförteckning

Tryckta källor

Bourdieu, P. (1987) *The Force of Law: Toward a Sociology of the Juridical Field*, vol. 38.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2:5.uppl., Stockholm: Liber AB.

Cronholm, E. (2014) *Nämndemannasystemet – en studie om nämndemän och lagfarna domares uppfattningar om det svenska nämndemannasystemet*. Masteruppsats, Statsvetenskapliga institutionen. Uppsala universitet. Uppsala: Uppsala universitet.

Dahlgren, M. (2011) *NÄMNDEMANNAPOSTEN - det (o)politiska ämbetet?* Examensarbete, Juridiska fakulteten. Stockholms universitet. Stockholm: Stockholms universitet.

Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2.uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Diesen, C. (1996) *Lekmän som domare*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Domstolsverket (2011) *Rekrytering av ordinarie domare* (Domstolsverkets rapportserie 2011:1). Jönköping: Domstolsverket.

Ejvegård, R. (2009) *Vetenskaplig metod*. 4.uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Engdahl, O. & Larsson, B. (2011) *Sociologiska perspektiv – grundläggande begrepp och teorier*. 2:4.uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Holst, E. & Åkesson, H. (2015) *Lunds tingsrätts nämndemän – en kvalitativ studie om nämndemännens reflektioner kring sitt uppdrag*. Praktikuppsats, Rättssociologiska institutionen. Lunds universitet. Lund: Lunds universitet.

Munck, J. (2013). *Sveriges Rikes Lag*. Stockholm: Norstedts juridik AB.

Månsson, P. (2015) *Nämndemannasystemet – en undersökning om legal och demokratisk förutsebarhet*. Examensarbete, Juridiska fakulteten. Lunds universitet. Lund: Lunds universitet.

Patel, R. (1987) *Grundbok i forskningsmetodik – Kvalitativ och kvantitativ*. Lund: Studentlitteratur AB.

Ryen, A. (2004) *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*. 1:2.uppl., Malmö: Liber AB.

Ställvik, O. (2009) *Domarrollen – Rättsregler, yrkeskultur och ideal*. Stockholm: Jure förlag AB.

Swartz, D. L. & Zolberg, V. L. (2004) *After Bourdieu. Influence, Critique, Elaboration*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Söderström, P. (2015) *Nämndemannasystemet – ett institut i förändring?* Examensarbete, Juridiska fakulteten. Lunds universitet. Lund: Lunds universitet.

Trost, J. (2012) *Enkätboken*. 4:3.uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Elektroniska källor

Domstol.se (2016) *Tingsrätt*. <http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Domstolarna/Tingsratt/> [2016-05-15]

Hjertén, L. (2011) ”Slopa nämndemännen”. *Aftonbladet*, 27 december. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article14133684.ab> [2016-05-15]

Lindgren, T. & Schultz, M (2014, 31 augusti). *Juridikpodden* [Podcast]. <https://soundcloud.com/m-rten-schultz/s04e01-hast-mot-folkgrupp> [juli 2015]

Sandgren, C. (2011) ”Nämndemännen urholkar förtroendet för domstolar”. *Dagens Nyheter*, 19 mars. <http://www.dn.se/debatt/namndemannen-urholkar-fortroendet-for-domstolar/> [2016-05-15]

Statens offentliga utredningar & propositioner

Justitiedepartementet (1961) *Underrätterna* (Regeringens proposition 1961:6). Stockholm: Regeringskansliet.

Nämndemannauppdraget (2013) *Breddad rekrytering och kvalificerad medverkan* (SOU 2013:49). Stockholm: Regeringskansliet.

Personlig kommunikation

Intervjuperson 1-12: Ordinarie domare vid Södra Sveriges tingsrätter, intervjuare Henrik Åkesson. vt2016, enskilda intervjuer.

Bilaga 1

Missivbrev

Jag heter Henrik Åkesson och skriver examensarbete i Kriminologi med rättssociologisk inriktning. Mitt arbete kommer behandla nämndemännens arbete/insatser och betydelse utifrån ordinarie domares erfarenhet inom tingsrätter.

Jag är medveten om att du är bunden av tystnadsplikt avseende överläggningar, intervjun kommer således vara grundad i dina generella erfarenheter kring nämndemannasystemet och dess medverkan i den dömande verksamheten utan att gå in på specifika mål.

Uppsatsen kommer att innehålla ca 12 st. intervjuer med erfarna domare verksamma i södra Sverige. De olika domarna kommer att garanteras total anonymitet, detta genom att anonymisera namn, städer och personliga uttalanden som kan återkopplas till individerna stryks från transkriberingen. Informanterna kommer sedan få ta del av transkriberingen för att möjliggöra strykningar av materialet som kan härledas till individen.

Handledare: Per Wickenberg, professor

per.wickenberg@soclaw.lu.se

För ytterligare kontakt:

henrik.akesson.163@student.lu.se

Tack för din medverkan!

Med vänlig hälsning,

Henrik Åkesson

Bilaga 2

Intervjuguide

(Inte prata om specifika mål, istället om generella erfarenheter)

Grundläggande

Vad har du för erfarenhet att arbeta med nämndemän?

Anser du att nämndemän representerar allmänheten?

Vad är din uppfattning om nämndemannasystemet (utöver det du redan nämnt)?

Funktioner och påverkan

En av nämndemännens primära funktioner är samhällets insyn i rättsväsendet, vad anser du om detta?

Vilka är fördelarna, respektive nackdelarna, med nämndemannaskapet?

Påverkas domen beroende på vilka nämndeman som kallats?

Politik & Rättssäkerhet

Vad är dina synpunkter på den politiska rekryteringen av nämndemän?

Anser du att det förekommer politiska argument vid överläggningar?

Försvagar nämndemännen rättssäkerheten?

Varför försvagar/förstärker nämndemännen rättssäkerheten?

Alternativ

Bör nämndemannasystemet avskaffas?

Vilka andra alternativ finns?

Avslutande

Jag är medveten att du är bunden av tystnadsplikt att inte diskutera det som sägs under överläggningarna. Har detta påverkat dina svar?

Något som du vill tillägga?